

МАТЕРІАЛИ
II НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ: СУЧАСНІ
МЕТОДИКИ ТА ЇХ ПРАКТИЧНЕ
ЗАСТОСУВАННЯ»**

(19-20 червня 2020 р.)

Харків
2020

УДК 37.07:[005:001.895](063)
I 66

Інновації в освіті: сучасні методики та їх практичне застосування. Матеріали II науково-практичної конференції (м. Харків, 19-20 червня 2020 р.). – Херсон: Видавництво «Молодий вчений», 2020. – 100 с.
ISBN 978-966-992-147-5

У збірнику представлені матеріали II науково-практичної конференції «Інновації в освіті: сучасні методики та їх практичне застосування». Розглядаються загальні питання теорії та методики навчання, теорії і методики професійної освіти, соціальної педагогіки та інше.

Збірник призначений для науковців, викладачів, аспірантів та студентів, які цікавляться педагогічною наукою, а також для широкого кола читачів.

УДК 37.07:[005:001.895](063)

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Герасименко А.С. АНТРОПОЛОГІЧНІ МОТИВИ ПЕДАГОГІЧНОГО ФІЛОСОФУВАННЯ ПАМФІЛА ЮРКЕВИЧА	6
Гобозашвілі А.О. ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПЕДАГОГІЦІ	9
Карабут Ю.А. ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ А.С. МАКАРЕНКА ТА ОЦІНКА НАУКОВОЇ СПАДЩИНИ ЗАРУБІЖНИМИ ДОСЛІДНИКАМИ	12
Подволоцкая Е.С. МЕТОДИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ СОЗДАНИЯ ПРОСТРАНСТВЕННОГО ОБРАЗА ВО ВРЕМЯ РАБОТЫ НА ПЛЕНЭРЕ НА ПРИМЕРЕ ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ ДИЗАЙНЕРСКИХ ФАКУЛЬТЕТОВ	16
Рябокін А.О. РИМО-ІРЛАНДСЬКА ВЧЕНА ТРАДИЦІЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ	19
Тягній О. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	23

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

Tatiana Glittova ВИКОРИСТАННЯ МІСЬКИХ ТА РЕГІОНАЛЬНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ НА ГОДИНАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	28
Баргош І.А. МЕТОД КЕЙСІВ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ УСНОГО МОВЛЕННЯ У МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ	33

Крамаренко І.С., Прадій Т.П., Михайлова А.Г., Санжур Т.С. ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ БІООРГАНІЧНОЇ ХІМІЇ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ У МЕДИЧНИХ ВИЩИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ.....	36
--	----

Луценко О.І. ПРОЄКТНО-ДОСЛІДНИЦЬКА ТЕХНОЛОГІЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	40
--	----

Судук І. І. ВИВЧЕННЯ СИНТАКСИЧНОЇ СТРУКТУРИ УКРАЇНСЬКОГО РЕЧЕННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ.....	45
---	----

Хрокало Г.А. ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВИКЛАДАЧА МАТЕМАТИЧНОЇ ЛОГІКИ	49
--	----

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Орду К.С. ДО ПИТАННЯ ПРО ВИЗНАЧЕННЯ ПОВЕДІНКОВОГО КРИТЕРІЮ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ СІМЕЙНИХ ЛІКАРІВ.....	53
---	----

СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Кучеренко О.В. БУЛІНГ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ. ЯК З НИМ БОРОТИСЯ.....	58
--	----

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

Назарін Ю.С. РОЛЬ МОТИВАЦІЇ В УПРАВЛІННІ ЗАГАЛЬНООСВІТНІМ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ.....	62
---	----

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ

Волошук І.А., Михайлова Я.А. МЕТОДИКА ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В.О. СУХОМЛІНСЬКОГО	65
--	----

Люлька Г.А.

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНИХ ВЗАЄМОВІДНОСИН БАТЬКІВ
І ДІТЕЙ ЯК ЗАВДАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 67

ДОШКІЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Аль-Хамадані Н.Д., Сидоренко Н.М.

ГЕОКЕШИНГ ЯК ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ STREAM-ОСВІТИ
В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ..... 71

Балла Л.В., Овчіннікова А.Ю.

ВИКОРИСТАННЯ КАЗКИ У ФОРМУВАННІ МОРАЛЬНИХ
І ДУХОВНИХ ПОЧУТТІВ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 75

Джежер-Личова С.М.

ЕМПАУЕРМЕНТ-ПЕДАГОГІКА – ЦЕ ШЛЯХ
ВІД МОТИВАЦІЇ І НАТХНЕННЯ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ 79

Плекан Т.О.

ВПЛИВ ІНТЕГРАЦІЇ ВИДІВ ДИТЯЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
НА ВИХОВАННЯ САМОСТІЙНОСТІ ДІТЕЙ
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 84

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ

Гомотюк О.С.

ПОГЛЯДИ М. ДРАГОМАНОВА НА ОСВІТУ:
МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ 89

Махровська Н.А., Погромська Г.С.

ПОРІВНЯННЯ СУЧАСНИХ ЕЛЕКТРОННИХ СЕРВІСІВ
ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕСТУВАННЯ
НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ..... 94

ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Герасименко А.С.

аспірантка,

*Національний університет водного господарства
та природокористування*

АНТРОПОЛОГІЧНІ МОТИВИ ПЕДАГОГІЧНОГО ФІЛОСОФУВАННЯ ПАМФІЛА ЮРКЕВИЧА

Академічна думка представників Київської релігійно-філософської школи кінця XIX – першої половини XX ст. була орієнтована на синтез філософії, психології і релігії в рамках православної релігійної традиції. Моральна гідність і професіоналізм представників Київської академічної філософії кінця XIX – першої половини XX ст. знаменують результативність освітнього процесу того часу. Одним з найбільш глибоких та авторитетних представників Київської релігійно-філософської школи є Памфіл Юркевич, який в історію педагогічної думки увійшов як автор цілісної педагогічної концепції, базованої на засадах кордоцентричного філософування.

Педагогічне філософування мислителя ставить акцент на підпорядкуванні навчально-виховного процесу духовним пріоритетам, найпершим з яких є досягнення Богоподібності. Школа для П. Юркевича – це передусім соціальний інститут, функціонування якого поставлено у залежність від сім'ї, церкви, держави та суспільства, а смисл і призначення людського життя П. Юркевич шукає в Божественному Одкровенні, яке пронизане важливою думкою про те, що людина сотворена за образом і подобою Божою.

У педагогічному філософуванні мислителя наскрізно проходить думка про необхідність такої системи виховання, з допомогою якої можна було б розбудити у серці дитини любов до вищого та

ідеального, до священного і божественного, бо тільки таким чином вдасться розпізнати «в тілі людини невидиму душу, а у невидимій душі незгладимі зачатки Богоподібності» [1, с. 10-11]. У праці «Курс загальної педагогіки з додатками» дослідник підкреслює, що «Божественне одкровення дає нам пізнання вищої правди щодо фактичного становища людини і щодо того, чим вона має стати і якої досконалості має сягнути... Християнське вчення про відродження і оновлення людини у колі цілого людства, проникнуте одним і тим же духом любові та істини, відкриває вихователю як, чому і за яких умов він може чекати успіху від своїх занять» [1, с. 41-42]. Саме таке розуміння людини дозволяє сформулювати головну мету педагогічного процесу – наділити особистість вихованця «рисами безсмертя, які суть мудрість і любов, правда і святість» [2, с. 29].

Любов, про яку так наполегливо говорить мислитель, приступна тільки серцю, вона здатна виховати чистий образ богоподібної людини, а тому не може бути зняряддям егоїзму ані батьків, ні самої держави. Потрібно виховувати у дитини стійкість душі, яка на думку мислителя, досягається з допомогою того, що пустило у ній глибоке коріння, або шляхом тісного поєднання з думками і почуттями, або шляхом частого повторення, завдяки чому воно переходить у звичний душевний настрій, або через те, що думки і почуття узгоджуються із природним темпераментом дитини [1, с. 85]. На думку вченого, шкільне навчання не має бути ізольованим від життя. Суттєвим завданням педагогічного процесу П. Юркевич вважає виховання світлого погляду на життя, тверезого і мужнього серця, готового до життєвих змагань.

Розуміння кордоцентричної світонастанови П. Юркевича передбачає також і експлікацію духа, що виражає божественну природу людини, «приховану людину серця», яка, «наче син Божий, обдарована у своєму внутрішньому естві духом, у якому криється невичерпне багатство істини, добра і досконалості... І тільки дух людини в її прагненні до істини, добра і Богоподібності є її мета» [3, с. 21]. Саме цей дух постає у П. Юркевича як «глибинна істотність» людини, її «глибоке серце».

Таким чином, серце не тільки «хранитель і носій усіх тілесних сил людини», не тільки душа, оскільки воно «не переносить раз і назавжди

свого духовного змісту у душевні форми; у його глибині, яка недоступна аналізу, завжди залишається джерело нового життя, нового руху і прагнень, які виходять за межі кінечних форм душі і роблять її придатною для вічності» [1, с. 91]. Виявляючи причетність людини до свого Творця, серце оприявнює «внутрішню людину», відкрити Августином і отцями Каппадокійської церкви.

Відстежуючи дві полярні позиції у трактуванні людського духа – містицизм, що занурює нас у темні несвідомі глибини, заперечуючи саму можливість осягнення духовного з допомогою розуму, а також психологічний емпіризм, що віднаходить фізіологічні причини існування духовного, Т. Петруніна досліджує концепцію духа П. Юркевича поза межами цих координат, обґрунтовуючи думку про те, що у його площині «біблійне вчення про серце трансформується у «філософію серця» [4, с. 42].

В історико-педагогічному дискурсі зусиллями П. Юркевича та його сподвижників духовна проблематика постала наріжним каменем виховного процесу. Для сучасного шкільництва залишається актуальним заклик вченого вивчати «цю незриму, вічно загадкову істоту духа людського...Бо тільки істинне пізнання справжньої сутності духа робить можливим правильне виховання і тільки правильне виховання дає можливість духові виявляти в наявному житті свою справжню сутність» [1, с. 404]. Відповідальними за виховання дитини П.Юркевич вважає сім'ю, суспільство, державу і церкву як форми спільного духа, або спільної волі, яка шляхом розмаїтих впливів підпорядковує собі і видозмінює часткову волю, заставляючи її «виявлятися не у своїй тваринній натуральності, не за вказівкою егоїзму і пристрастей, але відповідно до смислу тих ідеалів, які визнані і втілені в цих формах загального духа» [1, с. 212]. Головну мету педагогіки дослідник вбачає в тому, щоб «виховувати тіло у нерозривному зв'язку з духом і його вищими задачами» [3, с. 339].

Ця думка є особливо актуальною з огляду на те, що у другій половині XIX століття педагогічна наука з особливою гостротою поставила питання про потребу формулювання нової виховної мети.

Отже, центром педагогічно-антропологічних побудов П. Юркевича є серце, генетично занурене у біблійну основу.

Моральні регулятиви особистості Юркевич ставить у залежність від душевного розвитку особистості, для нього особливу цінність становлять ті, що йдуть від серця, а тому основою виховання П. Юркевич вважає внутрішню людину або людину серця.

Список використаних джерел:

1. Юркевич П.Д. Курс общей педагогики. Москва, 1869.
2. Юркевич П.Д. Чтения о воспитании. Москва, 1865. 272 с.
3. Юркевич П.Д. Курс общей педагогики. Москва, 1869.
4. Петрунина Т.А., Юркевич П.Д. Психология в системе христианских представлений. *Образование и наука*. 2003. № 2(20). С. 37–45.

Гобозашвілі А.О.

магістр,

*Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка*

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПЕДАГОГІЦІ

Термін «інновація» означає оновлення процесу навчання, який спирається, головним чином, на внутрішні фактори. Запозичення цього терміна пов'язане з бажанням виділити мотиваційний бік навчання, відмежуватися від чергових «переможних методик», які за короткий час повинні дати максимальний ефект незалежно від особливостей класу та окремих учнів, їхніх бажань, здібностей тощо.

Поняття «технологія» виникло у світовій педагогіці також як протиставлення існуючому поняттю «метод». Недолік методу полягає в його негнучкості та статистичності. Широкого поширення термін «технологія» («технологія в освіті») набув у 40-х рр. і був пов'язаний із застосуванням нових аудіовізуальних засобів навчання. У 60-х рр. поняття «технологія освіти» розглядалося під кутом зору програмного навчання і використання обчислювальної техніки у навчанні [1, с. 64].

З початку 80-х рр. все більше вживається термін «педагогічні технології». У визначенні Їхньої суті немає єдиного погляду: одні розуміють це як певну систему вказівок щодо використання сучасних методів і засобів навчання; інші цілеспрямоване застосування прийомів, засобів, дій для підвищення ефективності навчання; треті – цілісний процес визначення мети, обґрунтування плану і програми дій та навчальних методів. Кожний з цих підходів має право на існування, бо охоплює різні сторони навчального процесу. Тому існує велика кількість педагогічних технологій.

Педагогічна технологія – це цілеспрямована система. Ми звикли до визначення мети навчання, виходячи з комплексного підходу поєднання освітньої і виховної мети (Ю. Бабанський). Останнім часом особлива увага приділяється розвитку творчих здібностей учнів. Найбільш поширеним є когнітивний та гуманістичний підходи. Прибічники когнітивного підходу вважають головним у навчанні розвиток мислення та пам'яті учнів, інтелектуальних умінь, як-от: абстрагування, аналіз, синтез, класифікація, узагальнення, оцінювання, теоретичні міркування, тобто таких, що дають можливість розв'язати висунуту проблему [2, с. 83].

Послідовники гуманістичного підходу спираються на «Я – концепцію» і відстоюють право учнів самостійно обирати мету, формувати власні проблеми, заглиблюватись у суб'єктивний досвід та прогнозувати його наслідки.

Звідси ідеї «активного навчання», «безпосереднього досвіду», «персоналізації знань», «права учня на турботу та увагу», «необхідність створення атмосфери відвертості та взаєморозуміння». Згідно з таким підходом змінюється зміст навчання, програма складається відповідно до потреб та інтересів учнів; навчальний процес структурується на солідарній основі; вчитель виконує роль консультанта та джерела знань, а не контролера; бали виставляються тільки за бажанням учнів; постійно існує вибір пізнавальної альтернативи, а сутність навчання зводиться до накопичення суб'єктивного досвіду [2, с. 67-69].

Важко довести перевагу або ефективність того чи іншого підходу, стилю, методу, тому нормальним є наявність плюралізму в підході до нових технологій. Зважаючи на минулі авторитарні підходи, сучасне

навчання в школах України тяжіє до когнітивного. Тому творчо працюючих педагогів цікавить усе, що пов'язано з гуманізацією освіти.

Часто нові педагогічні технології ведуть до відмови від класно-урочної системи:

- поділ учнів не за віком, а за рівнем розвитку; організація навчання методом проектів;
- робота учнів за програмою, спільний звіт;
- школа з центрами за інтересами;
- робота вчителя з великими (60-150 учнів) та малими (2-5 учнів) групами; викладання матеріалу блоками [2, с. 89-93].

У нашій країні такі методи були заборонені. Лише у 80-х рр. вчителі-практики звернулися до своїх методичних скарбниць. Вони обрали самостійний шлях, нічого не знаючи про західні методики. Тому вся увага була зосереджена на видозміні уроку як форми навчання. Так з'явилися «нестандартні уроки».

Розробка нестандартних уроків відбувалася у двох напрямках: поєднання різних форм навчання (урок-диспут, урок-лекція, урок-семінар) і власне нестандартні уроки. На відміну від звичайних уроків, метою яких є оволодіння знаннями, вміннями та навичками, нестандартний урок найбільш повно враховує вікові особливості, інтереси, нахили, здібності кожного учня. У ньому поєдналися елементи традиційних уроків – сприймання нового матеріалу, засвоєння, осмислення, узагальнення – але у незвичайних формах.

Саме такі уроки містять в собі елементи майбутніх технологій, які при групуванні їх у певну систему, що ґрунтується на глибокому знанні потреб, інтересів та здібностей учнів, можуть стати дійсно інноваційними [3, с. 71-72].

Отже, інноваційні технології – це цілеспрямований системний набір прийомів, засобів організації навчальної діяльності, що охоплює весь процес навчання від визначення мети до одержання результатів. Система ґрунтується на внутрішніх умовах навчання. Тому «педагогічні технології» пов'язані з ідеями і досвідом психології, соціології, системного аналізу тощо.

Список використаних джерел:

1. Кузнецов Б.А. Введение в техническое творчество (Первые шаги в науке): Учеб. пособие. – К. : УМК ВО, 1988. – 88 с.
2. Левківський К.М., Салов В.О. Навчальна книга. Рекомендації до створення: Посібник. – Дніпропетровськ: НГУ, 2002. – 788 с.
3. Фролов А.А. А.С. Макаренко в СССР, России и мире: историография освоения и разработки его наследия (1939–2005 гг., критический анализ) / А.А. Фролов. – Нижний Новгород : Изд-во Волго-Вятской академии гос. службы, 2006. – 417 с.

Карабут Ю.А.

аспірант,

*Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка*

ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ А.С. МАКАРЕНКА ТА ОЦІНКА НАУКОВОЇ СПАДЩИНИ ЗАРУБІЖНИМИ ДОСЛІДНИКАМИ

У розподілі досліджень спадщини А.С. Макаренка на російські та українські, на нашу думку, варто враховувати не стільки національно-мовний чинник, скільки наявність певної специфіки в підходах до вивчення доробку педагога. Звичайно, за радянської доби загальна ідейно-теоретична спрямованість досліджень і в Росії, і в Україні була однаковою, проте вже у 50-х рр. у Львові почав друкуватися збірник праць, присвячених різноманітним (архівним, текстологічним, мемуарним) дослідженням життя і діяльності педагога, які не завжди підпадали під партійну лінію в потрактуванні його ідей. Передусім маємо на увазі праці Ф. Науменка. Згодом, у 80-х рр. інший український дослідник М. Окса почав плідно співпрацювати з німецькими макаренкознавцями Г. Хіллігом і З. Вайтцем, які створили лабораторію «Макаренко-реферат» при Марбурзькому університеті. Звичайно ж реакцією на таку кооперовану пошукову діяльність була відповідна критика на адресу

науковця й певні «оргвисновки» щодо нього. Російські ж дослідники практично до початку 90-х рр. уникали небажаних наукових контактів з німецькими колегами [1, с. 34-38].

Найяскравішим проявом сміливого, не підвладного керівним ідеологічним настановам, ставлення до вивчення спадщини А.С. Макаренка стало дослідження В.О. Сухомлинського, який у 1967 р. виступив з об'єктивною критикою деяких положень теорії колективу, особливо – методів її впровадження у виховну практику тогочасної радянської школи. Така неузгодженість позиції гаванського педагога з офіційною, що орієнтувала на беззастережне прийняття надбань А.С. Макаренка, призвела до масованого тиску на Василя Олександровича і драматичної полеміки. Повертаючись до аналізу світового макаренкознавства, зазначимо: якщо за підставу для класифікації публікацій, присвячених біографічним подіям, педагогічним поглядам А. С. Макаренка обрати мовно-територіальну належність розвідок, то варто виокремлювати російське, українське, східноєвропейське, німецьке, західноєвропейське (без Німеччини й Великої Британії), англomовне, китайське, східноазійське та інше макаренкознавство. На нашу думку, такий поділ не вичерпує питання класифікації, оскільки в нашій країні загалом зарубіжні макаренкознавчі студії залишаються майже не дослідженими, тому можливі доповнення й уточнення напрямків і особливостей розвитку світового макаренкознавства (див., зокрема, нашу статтю, присвячену аналізу й практичному використанню ідей А.С. Макаренка в Бразилії в комплексній програмі допомоги дітям вулиці в 70-80-х рр. минулого століття) [3, с. 94-97].

Отже, серед можливих варіантів класифікаційного аналізу доцільніше, гадаємо, поєднувати хронологічний і мовно-територіальний критерії з урахуванням специфіки методів осягнення дослідниками спадщини педагога. За такого підходу світове макаренкознавство можна умовно розподілити на дві найзагальніші групи: I – вітчизняну й II – зарубіжну, кожна з яких, у свою чергу, має свої складові. В I групі варто виокремити: макаренкознавство радянського періоду (від початку 90-х рр. минулого століття) та пострадянське (з наступним розподілом на російське й українське). В II – праці німецьких учених, представників країн колишнього

соціалістичного табору, а також англомовне, західноєвропейське, китайське, східноазійське та інше макаренкознавство. Кожен із цих феноменів, звичайно ж, має свою специфіку розвитку, яку можна окреслити лише в спеціальному дослідженні.

Зокрема, аналіз англомовних публікацій дав змогу визначити етапи активізації й згасання інтересу до ідей А.С. Макаренка, мету звертань до його творчості, оцінні судження про неї, характерні для англомовних досліджень. Ми не лише довели факт існування англомовного макаренкознавства як самостійного феномена в зарубіжній суспільно-педагогічній думці, а й розширили уявлення про те, як світ сприймає досягнення педагога з України, зокрема визнання більшістю універсальності його ідей.

Відомий російський учений А. Фролов виділив чотири провідних напрями досліджень у макаренкознавстві: 1) історико-біографічний; 2) розроблення гуманітарних, філософськосоціологічних і етикопсихологічних основ його педагогічної творчості; 3) дослідження його внеску в теорію педагогіки; 4) розроблення організаційно-методичних і технологічних питань виховання й використання спадщини А.С. Макаренка в сучасній педагогічній практиці. Порівняння проблематики численних радянських розвідок із зазначеним проблемним спрямуванням макаренкознавства дає підстави для висновку; їхньою головною науковою метою був аналіз методики виховання задля її практичного впровадження (часом механічного або спрощеного, без урахування змін у соціумі) в навчально-виховний процес. Західні дослідження концентрувалися в основному на перших трьох напрямках. Скажімо, англомовні науковці досліджували переважно науково-філософське підґрунтя спадщини педагога, її етико-моральний складник, а найглибше – теорію колективного виховання. Західнонімецькі вчені зосереджувалися на пошуках у сфері біографічних, текстологічних досліджень і дещо відходили від аналізу суто педагогічної, навчально-виховної сторони спадщини [2, с. 57-71].

Англомовні дослідники найчастіше називають цінними такі аспекти педагогіки А.С. Макаренка: 1) виховні методи мають бути не фіксованими й не абстрактними, а змінними відповідно до умов і обставин; 2) виховні методи мають акцентувати увагу на

майстерності вихователя, на важливості тону його голосу, жестикуляції, виразу обличчя й виваженості рухів тощо; 3) розвиток традицій забезпечує стабільність стосунків між вихованцями, впливає на їхню поведінку й зовнішній вигляд; 4) на дітей благотворно впливають ввічливий тон між ви-хованцями й учителями, атмосфера взаємоповаги, піклування, доброзичливості; 5) важливими чинниками в житті дитини є краса й естетика навколишнього середовища, щоденна радість, оптимістичний погляд у майбутнє [4, с. 76-85].

Отже, важливість вивчення зарубіжної макаренкіани, на нашу думку, полягає в тому, що в ній наявні оригінальні підходи до аналізу й тлумачення спадщини діяча. А це є стимулом для українських дослідників до оновлення й розширення усталених поглядів на цю видатну особистість, до вивільнення від стереотипів її тлумачення, усвідомлення її ролі та значення у вимірі світової педагогіки.

Список використаних джерел:

1. Дічек Н. Спадщина А. Макаренка в контексті сучасних проблем соціального виховання в Бразилії // Шлях освіти. – 2004. – № 3. – С. 34-38.
2. Боревская Н. Е. Советская педагогика в оценках китайских ученых // Педагогика. – 2007. – № 8. – С. 57-71.
3. Гриценко Л. И. Личностно-социальная концепция А. С. Макаренко в современной педагогике (Сравнительный анализ отечественного и зарубежного макаренковедения). – Волгоград: Перемена, 1997. – 264 с.
4. Гриценко Л. И. Педагогические идеи А. С. Макаренко за рубежом // Педагогика. – 2004. – № 78. – С. 76-85.

Подволоцкая Е.С.

преподаватель,

Киевский национальный университет культуры и искусств

**МЕТОДИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ СОЗДАНИЯ
ПРОСТРАНСТВЕННОГО ОБРАЗА ВО ВРЕМЯ РАБОТЫ
НА ПЛЕНЭРЕ НА ПРИМЕРЕ ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ
ДИЗАЙНЕРСКИХ ФАКУЛЬТЕТОВ**

При работе на пленэре студенты сталкиваются с определенными новыми в отличие от живописи в мастерской проблемами, которые связаны с быстрой сменой освещения, различным состоянием погоды в течение дня. Непривычны сами условия работы, создаваемые перемещением воздушных масс, обилием света и большой удаленностью изображаемых объектов от глаз студентов. Но основной проблемой являются способы наиболее точной передачи на двухмерной плоскости картины создаваемого субъективного трехмерного пространства.

В связи с вышеуказанными трудностями, возникающими на занятиях пейзажной живописью в условиях пленэра, необходима серия упражнений подготовительного характера. Для перехода от работы в мастерской к работе на открытом воздухе возможна постановка натюрморта, расположенного под открытым небом и освещенного прямым солнечным светом. Связью с предыдущими, уже освоенными в мастерских заданиями, будут «микрорейзажи», т.е. малые природные формы (травы, цветы, камни).

Переход к передаче глубины пространства необходимо осуществлять так же постепенно, выбирая мотивы с ограниченно замкнутым пространством. И только после этого можно переходить к открытым пространствам. Поначалу студентам трудно охватить взглядом глубину пространства, видеть цвета предметов и объектов, измененных расстоянием, силой и состоянием освещения. Главная задача при изображении пейзажа на пленэре поверить первому впечатлению и запомнить его. Заставить себя не вглядываться в предметные дали пейзажа, что является тяжелой

задачей для студентов. Для них очень сложно не поддаться искушению детализировки и сохранить целостность, организующую детали и планы.

Строя воздушно-световую перспективу, студентам приходится сталкиваться с природой света, которая сложна по сравнению с устойчивыми формами предметов. Цвет предметов зависит не только от степени лучепоглощаемости и светорассеивания, но и от состава воздушной среды. Цвет может довольно заметно меняться при изменении интенсивности излучения (явление открытое немецкими учеными В. Бецольдом и Э. Брюкке в 1870-х гг.). Изменчивость восприятия цвета наглядно демонстрируется в так называемой бинокулярной колориметрии, основанной на независимости адаптации одного глаза от другого. Все это указывает на ведущую роль мозговых центров, ответственных за восприятие цвета, и степени их «тренированности» [2, с. 841]. Хорошо известно, что фиолетовый и синий цвета зрительно отдаляют от нас предметы, и тем самым углубляют пространство, а зеленый цвет, как и голубой, вызывает впечатление шири дали и безграничности. Суммарная спектральная чувствительность глаза максимальна в «зеленой» области (длина волны около 555 нм), а при понижении освещенности смещается в «сине-зеленую» область, что дает возможность наблюдателю увидеть значительно большее количество цветовых оттенков и вызывает трудности у студентов. В таких ситуациях можно использовать специальное приспособление. Ряд мазков нанесенных на стекло необходимо наводить на подобные цвета изображаемых объектов, что позволяет точнее определить цветовой оттенок и насыщенность цвета предмета.

Для убедительной реализации пространственного цвета при работе в условиях пленэра необходимо использовать контрастный характер наложения красок. В зависимости от расстояния изменяется и насыщенность, и цветовой оттенок предметов под влиянием воздуха, заполняющего пространство между глазом студента и далекими предметами, что и придает им голубое помутнение. Таким образом, студенты должны усвоить, что пространственный контраст должен подчеркиваться цветовым контрастом.

Правильное изображение пространственных планов возможно при построении с учетом метода масштабного сравнения с учетом законов линейной перспективы, уже освоенной учащимися дисциплины, которая сформировала представление, о том, что по мере удаления в глубину пространства очертания предметов смягчаются, а объем ощущается менее определенно. Но остаётся проблемным изображение признаков глубины, что может быть решено лишь частично. Большинство этих признаков просто невозможно изобразить.

Монокулярные признаки глубины, способствующие передаче пространства на плоскости следующие:

1. Перекрывание – близкие предметы способны заслонять далекие.
2. По мере удаления от смотрящего размер изображения на сетчатке глаза уменьшается.
3. По мере удаления от смотрящего предметы видятся приближенными к линии горизонта.
4. Воздушная перспектива – далекие предметы видны как бы через голубоватую дымку и менее четко, чем близкие [1, с. 120-121].

Система разработанных в связи с этой проблемой заданий помогает студентам преодолевать трудности, возникающие при решении задач передачи пространства и состояния освещения:

- задания композиционно-тематического характера;
- задания на решение пространства в многоплановом пейзаже;
- упражнения на выражения цветового единства и родства красок;
- задания на выявление теплостудности объектов пейзажа;
- кратковременные задания на изучение изменения цвета в условиях пленэра под влиянием освещения;
- упражнения длительного характера на передачу общего тонового единства;
- задания по изучению изменения свето-цвето-воздушной среды в глубоком пространстве.

Необходимо учитывать взаимодействие двух аспектов: учебного и творческого. Если первый помогает строить пространственные соотношения на основе законов линейной и воздушной перспективы, то последний предполагает сознательное использование способов

пространственных построений, исходя из решаемой студентом художественной задачи.

Список использованных источников:

1. Раушенбах Б.В. Геометрия картины и зрительное восприятие. – СПб.: Азбука-классика, 2002. – 320 с.
2. Тарабукин Н. Проблема пространства в живописи // Вопросы искусствознания – № 4 – М., 1993. – С. 311-346.
3. Цвет //Физический энциклопедический словарь / Гл. ред. А. М. Прохоров и др. – М.: Сов. энциклопедия, 1983. – С. 840-841.

Рябокін А.О.

аспірант,

*Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка*

РИМО-ІРЛАНДСЬКА ВЧЕНА ТРАДИЦІЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Із найдавніших підручників із риторики Києво-Печерської Лаври нам вдалося знайти два. Найціннішим, на нашу думку, є видання без авторства «Дитяча риторика, або благородумний гнучкий, для користі й ужитку юнацтва створена» (1787 р.). Цей підручник, найшвидше, був написаний для домашнього навчання дітей дворянства гувернерами-вчителями. Дидактичність викладу матеріалу вказує на те, що навчання мало бути індивідуальним. Дуже показовими є перші вправи з риторики, що привчали дітей до ввічливості й поваги у висловлюваннях по відношенню до старших. Посібник Н. Кошанського «Загальна риторика» (1838 р.) був створений для навчання в ліцеях та закритих дворянських пансіонах і має дуже багато спільного з попереднім виданням, проте рівень викладання передбачається набагато вищий.

Як зазначають дослідники української освіти на центральних землях означеного періоду, що, незважаючи на те, що підручники

того часу тут і мають багато спільних ознак як із «підручниками» Каролінгської епохи, так із сучасним підручником, їх не можна ніяким чином ототожнювати. І тодішні й сучасні підручники призначені для використання в навчально-виховному процесі, проте вони відрізняються в першу чергу тим, що автори сучасних підручників мають за мету представлення усталеної навчальної парадигми (до речі, як і схоласти Каролінгського Відродження), натомість автори XIX століття, виклавши різні точки зору, прагнули дійти свого власного (якоюсь мірою оригінального) висновку. І на завершення аналізу видань кінця XIX століття бібліотеки Києво-Печерської Лаври хотілося б звернути увагу на «Вказівник поточної педагогічної літератури за 1897 рік» (1898 р.). На наш погляд, це було дуже цінне видання, що могло сфокусувати увагу викладачів і вчителів на підборі підручників і посібників для нового навчального року. З якого року почали виходити друком такі «Вказівники...» нам невідомо, але думаємо, що вони неодноразово видавалися й раніше. Для аналізу освітнього процесу, що відбувався на західноукраїнських землях нами були опрацьовані архівні документи Державного архіву Тернопільської області, саме ті фонди, які містили інформацію про діяльність навчальних закладів у цьому регіоні, як світських, так і духовних. Предметом нашого дослідження в даному випадку стали не підручники чи посібники, а матеріали діяльності шкіл (1850-1939 рр.), де офіційною мовою на той час була польська [3, с. 191-193].

Спочатку для вивчення стану освіти ми проаналізували акти візитацій середини XIX століття, що виявилися дуже цінними. Церковна «візита» – це перевірка стану церков, монастирів єпархії єпископом чи його представником. Із виникненням чернечих конгрегацій, непідвладних єпископу, візитацію монастирів зазвичай здійснював представник генерала чернечого ордену чи його намісника в певній орденській провінції – «провінціалі». У процесі візитації складався й затверджувався великий документ – акт візитації, який безпосередньо писали в ревізованій церковній установі в самому процесі огляду. Він міг мати й інші назви – «опис костьолу чи монастиря», «відомості про костьол чи монастир». Візитація могла мати назву «генеральної», якщо її проводив сам єпископ, а не його підлегли; такі акти, як правило, відрізнялися

особливою ретельністю. У «візитаціях» достатньо детально описувалися й школи, якщо вони підпорядковувалися монастирю, що підлягав перевірці. Уперше про школи ми зустрічаємо коротку інформацію у протоколах «візитації» за 1775 р. [1, с. 137-144].

У документах «візитацій» за 1822 р. подано детальний опис трьох шкіл, які в цей час діяли на території Почаївського монастиря й навчання в них відбувалося польською мовою – «Законна школа нижчої риторики» (*Szkola Zakonna Retorzyki nizszej*), «Законна школа моральної теології» (*Szkola Zakonna Teologii moralney*), «Школа для молодців світських» (*Szkola dla mlodziezy Swieckey*). Тобто, дві духовні школи – початкової риторики (очевидно, там навчали й граматиці), школа II-III рівнів, де навчали діалектиці й теології та третя – світська школа. Із «візитацій» ми також дізнаємося, що школи мали свою «обслугу» й «прислугу», а також власні типографії (найшвидше, три), учні шкіл мали можливість лікуватися в місцевому шпиталі. Ми отримуємо свідчення й про те, хто викладав у цих школах і на які «ранги» ділилися місцеві професори: професор 1 класу – Боніфатій Скочковський, 53 років, мешкав 4 роки, пострижений в 45 років; професор 2 класу – Ювеналій Дичковський, 30 років, мешкав 1 рік, пострижений в 23 роки [2, с. 37-47].

Документи дають нам можливість дізнатися й про науки, що викладалися в світській школі Почаївського монастиря в цей період: «Утримує ще той же монастир школу світську з двома професорами (законниками), котрі читають лекції з початків мов російської, німецької та латинської з орфографією, а також арифметику й географію з наукою християнською та іншими впродовж трьох класів».

Таким чином, проаналізувавши складову римо-ірландської вченої традиції в освітньому процесі України наприкінці XIX – початку XX століть за змістом підручників бібліотеки Києво-Печерської Лаври, маємо право стверджувати, що вона дуже суттєва. Підхід до вивчення граматики й літератури в науково-шкільних виданнях К. Говорова, А. Жданова, М. Зарницького, Ф. Кодуполо та ін. показує: по-перше, надання виняткового значення початковому вивченню мов, як це було в граматичних школах Каролінгської

епохи; по-друге, фонетичний і морфологічний підхід до вивчення слова на початковому етапі вивчення граматики теж підтверджує попередній постулат. Риторика в означеній нами період також посідала виняткове місце в системі навчання, достатньо проаналізувати підручники того часу (Н. Кошанський, М. Сперанський, О. Ешенбург) і правила її від Каролінгської епохи залишилися практично незмінними. Щодо підручників із математики для початковий шкіл (С. Житков, І. Виноградов, Б. Чиханов), класичних гімназій і вищих навчальних закладів (Д. Булава, К. Аскназі, С. Житков) та методичних розробок для них, то відчувається поєднання римо-ірландської вченої математичної традиції з греко-арабською.

Список використаних джерел:

1. Рассел Б. Три книги великих наций Бертран Рассел История западной философии и ее связи с политическими и социальными условиями от Античности до наших дней ; [пер. с англ. Т. Трофимович]. Москва : Академический проект, 2006. 440 с.
2. Пиков Г. Г. Беда Достопочтенный об арабах и исламе. 7-е Арсеньевские чтения : тезисы докладов региональной научной конференции по проблемам истории археологии и краеведения. Усурийск : УГИ, 1994. С. 37–47.
3. Неретина С. С. Из истории каролингского минускула в Северной Франции Светлана Сергеевна Неретина Средние века: сб. ред. И.И. Руттенберг. Москва : Наука, 1966. Вып. 29. С. 191–193.

Тягній О.

здобувачка вищої освіти,

Кам'янець-Подільський національний університет

імені Івана Огієнка

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Українська держава сьогодні переживає не лише економічну кризу, а й кризу всіх сфер людського життя – від економіки до культури, духовності. Глобалізаційні процеси впливають на зміну традиційної системи цінностей національної культури, моралі, загалом на духовний стан особистості, а саме – на її духовні цінності та світоглядні орієнтації. Духовна криза виявляється у відчутті людьми безглуздості життя, знеціненні людських законів, повсякденному порушенні норм поведінки, втраті людських цінностей, руйнуванні усталених орієнтацій та пріоритетів і несформованості нових. Саме тому проблема відродження культури і духовності набуває особливої актуальності та потребує створення потужної системи формування глибинних етичних цінностей у підростаючого покоління, адже від закладених (особливо на початковому етапі виховання, етапі формування інтелектуальних, соціальних і моральних якостей) морально-етичних засад залежить, ким виростуть і стануть майбутні громадяни України.

Моральні цінності, особливості їх становлення завжди були предметом багатьох наукових досліджень. Дослідження морально-духовного виховання здійснювали філософи, психологи та педагоги, безпосередньо чи опосередковано розкриваючи різні аспекти формування морально-духовних цінностей учнівської молоді.

Дослідження проблеми морально-духовних цінностей базуються на положеннях філософського вчення про цінності О. Дробницького, А. Здравомислова, П. Матвєєва; психологічні основи формування духовно-морально цінностей учнівської молоді розкриваються у працях І. Беґа, О. Власенко; педагогічні основи виховання у дітей духовно-морально цінностей українського народу розкрито в роботах О. Вишневського, М. Стельмаховича, В. Сухомлинського, О. Сухом-

линської; духовний розвиток особистості є предметом досліджень у вітчизняній педагогіці та психології у працях І. Беха, М. Бердяєва, Л. Виготського, І. Зязюна, Е. Помиткіна.

Мета нашої статі: дослідити теоретичні засади формування морально-етичних цінностей учнів початкової школи.

Педагогічна наука розглядає проблему морально-духовного виховання учнівської молоді як одну з провідних, адже те, як людина визначає цінності, усвідомлює свою сутність, істотно впливає на всю її життєдіяльність. Для формування духовного світу дитини потрібен системний підхід, який передбачає цілісний, ієрархічний, взаємозалежний процес залучення школярів до їх постійного розвитку й саморозвитку, наступність і безперервність, комплексність та інтегрованість, які певним чином полягають у взаємозв'язку навчання та виховання, поєднанні сім'ї, школи, позашкільних закладів у виховному процесі. Тому вчителю необхідно володіти методологічними засадами морального виховання, понятійно-категоріальним апаратом, зокрема чітко розуміти сутність понять «духовність», «цінності», «мораль», «моральність».

Аналіз наукових джерел засвідчує велику різноманітність теоретичних поглядів на духовність, цінності, мораль, моральне виховання. Розглядаючи наукові праці філософів, психологів, педагогів, зустрічаємо різні трактування поняття духовності. Так, Е. Помиткін визначає духовність як «...специфічно людську рису, що виявляється в багатстві духовного світу особистості, її ерудиції, розвинених інтелектуальних і емоційних запитах, моральності» [7, с. 28]. І. Бех зазначає, що духовність передбачає вихід за межі егоїстичних інтересів, особистої користі й зосередженість на моральній культурі людства [3]. О. Вишневський вважає духовність найвищим щаблем абсолютних цінностей, пов'язує її зі шляхом людини до Бога, її зорієнтованістю до дотримання в житті Божих заповідей [2]. Духовність, за А. Богущ, – це своєрідний інтелектуально-чуттєвий, емоційний стан особистості, що виявляється в позитивній поведінці й діяльності людини та характеризує цілісність її як особистості [8].

Узагальнюючи погляди вчених, можна стверджувати, що духовність – це моральна культура людства, а відродження духовності пов'язане із поверненням до традиційних духовних цінностей народу, які дитина опановує в процесі морального виховання. Цінності та ціннісні орієнтації є внутрішніми чинниками, які мотивують поведінку людини, спонукають її діяти певним чином. Цінність, з погляду вчених, – це «...переживання значущості, вартісності, пріоритетності певної ідеальної сутності (ідеї), яка може безпосередньо втілюватись у тих чи інших об'єктах та явищах» [6, с. 90]. Формування ціннісних орієнтацій учнів початкових класів важливо з точки зору регуляції, мотивації особистості, забезпечення переконаності, стійкості, визначення її моральних принципів, спрямованості її життя. Сучасні технології впливу здатні негативно впливати на особистість, тому важливого значення набуває моральна складова цінностей.

Мораль безпосередньо пов'язана з поняттям традиційних духовних і культурних цінностей, що відбито у Законі України «Про захист суспільної моралі», де суспільна мораль трактується як «...система етичних норм, правил поведінки, що склалися у суспільстві на основі традиційних духовних і культурних цінностей, уявлень про добро, честь, гідність, громадський обов'язок, совість, справедливість [5]. Водночас мораль розглядають як «духовно-культурний механізм регуляції поведінки особистості та груп соціальних за допомогою уявлень про належне, в яких узагальнено норми, цінності, зразки поведінки, принципи ставлення до інших індивідів і соціальних груп» [1]. На думку вчених, мораль виконує різні функції: передавання досвіду попередніх поколінь, формування уявлень школярів про добро і зло, гідність, честь, справедливість, що дозволяє вирізняти **виховну функцію моралі**.

Формою існування моралі є моральність – свідомо вільна поведінка і діяльність людей, узгоджена з обов'язковими нормами моралі. Моральність є базовою характеристикою людини, що забезпечує існування як окремого індивіда, так і суспільства загалом.

У процесі морально-духовного виховання треба дотримуватися певних принципів, з-поміж яких виокремлюють: принцип гуманізму; цілеспрямованості; зв'язку виховання з життям; єдності свідомості та

поведінки; взаємсприйняття та взаєморозуміння; ситуаційності; мультипарадигмальності або методологічного плюралізму; комплексності; виховання особистості в колективі; поєднання поваги до особистості вихованця з розумною вимогливістю до нього; індивідуальності; системності; послідовності й наступності; педагогічного партнерства.

З-поміж методів, що використовуються в процесі морально-духовного виховання вирізняють методи формування свідомості особистості (навчальні, етичні та естетичні бесіди, спостереження, розповіді, читання й обговорення книг, статей з журналів, демонстрація кінофільмів, відеофільмів); методи організації практичної діяльності, формування трудових умінь і навичок (вправи, доручення і змагання). Один зі методів формування загальнолюдських моральних цінностей на уроках в початкових класах – реалізація завдань морально-духовного виховання через зміст підручників з навчальних предметів: «Читання», «Я і Україна», «Математика», «Рідна мова» тощо. Учені стверджують, що під час вивчення навчального предмета «Читання» здійснюється комплексний мовленнєвий, морально-естетичний, літературний, інтелектуальний розвиток школярів, виховується дитяча особистість [4, с. 79]. Цьому сприяє тематика та зміст художніх творів, зокрема щодо ставлення до рідної мови (Л. Забашта «Рідна мова», В. Лучук «Найрідніші слова», І. Січовик «Мова»); Батьківщини (А. Костецький «Батьківщина», М. Чернявський «Рідний край»); сім'ї (В. Лучук «Тільки мама», П. Осадчук «Я навчаюся у тата») тощо.

Аналіз наукових та навчально-методичних джерел дозволяє дійти висновку, що питання формування моральних цінностей та ідеалів, оволодіння моральною культурою, стійких моральних якостей і навичок моральної поведінки учнів початкових класів в умовах сьогодення потребують глибокого вивчення та вибудови моделі морально-духовного виховання, ефективність якої ґрунтуватиметься на глибокому володінні вчителем теоретичними засадами та методологічними основами морально-духовного виховання, що дозволить створити систему духовно-моральних цінностей дитини, сформувати здатність творити свій власний світ вимог й оцінок і відображати через інтелектуальний та духовно-психологічний

потенціал реальну дійсність відповідно до своїх життєвих ідеалів та своєї людської гідності.

Список використаних джерел:

1. Аболіна Т. Г., Надольний І. Ф. Енциклопедія сучасної України. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=69220 (дата звернення: 13.05.2020).
2. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : навчальний посібник. 3-тє вид., доопрац. і доп. Київ : Знання, 2008. 566 с.
3. Дем'янюк Т. Д., Бех І. Д., Байрамова М. Г., Мельничук Л. С. Духовно-моральне виховання особистості: інноваційний підхід : навч.-метод. посіб. Київ : Волинські обереги, 2007. 316 с.
4. Зайченко І. В. Педагогіка : навч. посіб. Київ : Освіта України, 2009. 620 с.
5. Закон України «Про захист суспільної моралі». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1296-15> (дата звернення: 14.05.2020).
6. Основи соціальної психології : Навчальний посібник / О. А. Донченко, М. М. Слюсаревський, В. О. Татенко, Т. М. Титаренко, Н. В. Хазарова та ін.; За ред. М. М. Слюсаревського. Київ : Міленіум, 2008. 495 с.
7. Помиткін Е. О. Психологія духовного розвитку особистості: монографія. Київ : Наш час, 2007. 280 с.
8. Фіцула М. М. Педагогіка : навчальний посібник. Київ, 2005. 560 с.

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

Tatiana Glittova

докторант,

Пряшівський університет (педагогічний факультет)

University of Presov (faculty of education)

ВИКОРИСТАННЯ МІСЬКИХ ТА РЕГІОНАЛЬНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ НА ГОДИНАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Знання про природу, тварини, рослини та людей також можна розвивати і в умовах міста чи регіону.

Таке навчання базується на спостережній та дослідницькій діяльності, спрямованій на вирішення часткових завдань, тоді як вихідним пунктом для визначення проблем навчання є з'ясування вчителем стану знань дітей, їх минулого досвіду та рівня їх пізнавальних здібностей. Сама навчальна діяльність спрямована на ініціювання вивчення явищ та подій, пов'язаних із найближчим оточенням дитини та самою дитиною. Завдяки експериментальній складовій навчання, діти розвивають позитивний зв'язок не тільки з природою, а й із наукою [3].

Ключові компетенції та мета вивчення природознавства

Навчальна програма з природознавства підходить для розробки педагогічних ситуацій, навчальної діяльності так, щоб розвивати такі ключові компетенції учня:

– соціальні та комунікативні компетенції – учень висловлює свою думку послідовно та стисло у письмовій та усній формі, адекватній віку;

– компетентність у галузі математичного мислення – учень утворює зв'язки з зовнішнім світом, природою через безпосередній контакт;

– компетенції в галузі інформаційно-комунікаційних технологій – учні можуть активно шукати інформацію в Інтернеті відповідно до віку;

– компетенція вчитися навчитися – учень шукає, відбирає та оцінює отриману інформацію, обробляє її та використовує при подальшому навчанні;

– компетенція вирішувати проблеми – учень сприймає та аналізує різні проблемні ситуації під час навчання, адекватно пропонує рішення відповідно до власних знань та досвіду;

– особистісні, соціальні та громадянські компетенції – учень усвідомлює власні потреби та творчо використовує свої можливості [4].

Метою вивчення предмету є розвиток наукової грамотності учнів. Природознавство розвиває всі три компоненти наукової грамотності в синергії:

– актуальні знання учня (наукові терміни, поняття);

– пізнавальні процеси учня (розвиває індуктивне пізнання учня);

– специфічні природознавчі погляди учня, які ведуть до свідомого використання отриманих знань.

Учні пізнають навколишнє середовище та спостерігають за змінами, що відбуваються в ньому, обговорюють свої ідеї, аргументують їх. Учні мають змогу самостійно шукати інформацію в різних джерелах, робити висновки на підставі власних досліджень, робити власні замітки на підставі наукової діяльності, вчитися об'єктивно оцінювати позитивні та негативні впливи науки і техніки на природу та навколишнє середовище, вчитися аргументовано доводити свою точку зору[4].

PISA (Programme for International Student Assessment, 2006) визначає грамотність в галузі природознавства як «здатність використовувати наукові знання, визначати питання та робити обґрунтовані доказом висновки для розуміння та прийняття рішень про навколишній світ та зміни, що відбуваються в ньому внаслідок людської діяльності» [5].

До системи сталого розвитку нашого суспільства і планети належать і громадяни, обізнані в галузі природничих наук.

Грамотність в галузі природознавства включає в себе 4 аспекти:

1. Контекст (ситуація) – завдання в галузях науки та техніки / технології.

2. Знання (зміст) – розуміння світу природи на основі природничої галузі, що включає не тільки знання про навколишній світ, але й знання про науку як таку.

3. Компетенції (процеси, процедури) – здатність визначати, відрізнити наукові теми, питання, проблеми однієї галузі від тем, запитань або проблеми з інших областей, професійно пояснювати природні явища та робити обґрунтовані висновки.

4. Формування уявлень – виявлення інтересу до науки, підтримка науково-дослідницької діяльності та мотивація діяти відповідально, наприклад, на користь збереження природних ресурсів чи навколишнього середовища і змін, що відбулися в ньому внаслідок людської діяльності [5].

Навчальна година

На думку Петті, навчання є активним процесом. Він вважає, що успішне навчання відбувається на етапі створення власних гіпотез. Учнім потрібно їх сформулювати, продумати та обговорити. Автор висловлює думку, що лише ті учні, які завдяки своїм знанням та вмінням розуміють, що вони роблять, зможуть продовжувати вчитися та розвиватися навіть після того, як ми припинимо їх власне навчати. При такій формі навчання необхідно керуватися такою послідовністю дій:

- пояснення;
- демонстрація;
- діяльність
- корекція,
- активне повторення [2].

Дидактична модель дослідження була розроблена Дьюї в 1933 році. Вона складається з п'яти фаз і з невеликими варіаціями та використовується і сьогодні:

Фаза 1. Пропозиції (suggestions). Стимулом є проблемне питання, на яке необхідно дати відповідь через пошук різних шляхів його вирішення.

Фаза 2. Інтелектуалізація проблеми. Учень намагається сформулювати проблемне питання інтелектуальними засобами, такими як графічні вирази, діаграми, логічні конструкції тощо;

Фаза 3. Створення гіпотез, які служать моделлю вирішення проблеми.

Фаза 4. Аргументація, суть якої полягає у виведенні логічних наслідків із прийнятої робочої гіпотези.

Фаза 5. Тестування гіпотези. Гіпотезу перевіряються шляхом експерименту, практичними діями, перевіркою функціональності тощо. Такі процедури або підтвердять, або спростують її.

Головними вимогами, на думку Дьюї, є: вимога до діяльності учнів з творчою складовою, повага до інтересів учнів (врахування індивідуальності дитини), активність, праця як засіб виховання та навчання. Дьюї розуміє набуття досвіду як динамічний процес, сповнений перетворень і переходів, але глобально це неперервний процес, з якого неможливо вийти [1].

Приклад навчальної години на природі (ліс, парк)

Підготовка до навчальної години	3-й тиждень травня
Клас	3
Часова норма	2 години безпосередньо на природі (ліс, парк)
Навчальна область	Природа та суспільство
Предмет	Природознавство
Тема	Важливість лісу в житті людини
Навчальна методика	Мотиваційна розповідь Демонстрація
Форми	Пояснення навчального матеріалу на конкретних прикладах Робота в парах Робота в групах
Допоміжні засоби	Підручник, загадки, ребуси, щоденник для дослідження
Ключові компетенції	Соціальна комунікаційна компетенція Компетенція у галузі наукового мислення Компетенція вчитися навчатися Компетенція вирішення проблем Особисті, соціальні та громадянські компетенції

(Закінчення таблиці)

Підготовка до навчальної години	3-й тиждень травня
Змістовий стандарт	Значення лісу в житті людини
Виконавчий стандарт	Учень може оцінити значення дерев (лісу, дерева) для людини. Він може вивчити життя вибраного дерева, шукати інформацію, яка відсутня, робити висновки.
Дотичні галузі	Екологічна освіта, основи безпеки життєдіяльності, особистісний та соціальний розвиток.
Похід до лісу (40 хв)	Похід до лісу (парку)
Мотивація 5 хв	Загадки про ліс
Викладення навчального матеріалу 20 хв.	Ліси складаються з дерев, кущів, трав, лишайників, грибів, різних тварин. Древа виробляють кисень. Коріння дерев зміцнює ґрунт. Ліси затримують пил та деякі шкідливі речовини з повітря. Ліси забезпечують домівку та корм для рослин, тварин та грибів. Важливість лісу: Лісозаготівля, збирання лісових ягід та грибів, використання лісу для відпочинку.
Закріплення вивченого матеріалу (застосування 5 хв. та фіксація 12 хв.)	<u>Застосування отриманих відомостей</u> Учні знайомляться з квітами, рослинами, кущами, деревами та рослинами. Учитель готує запитання на картках (учні працюють в гупах та парах) <u>Фіксація</u> Учні розділені на групи по двоє. Завдання: Вивчіть життя навколо одного вибраного дерева, визначеного вчителем. Запишіть це в щоденник дослідження.
Підведення підсумків (3 хв.)	Підведення підсумків, домашнє завдання

Переваги навчання на природі:

- учні безпосередньо бачать дерева, кущі, рослини, комах та тварини;
- вони помічають багато явищ, навіть тих, яких ще не вивчали, отримують знання в режимі реального часу;
- утворюється зв'язок між теорією та практикою;
- учні отримують інформацію про важливість лісу для людини;
- дізнаються, як зберегти та захистити навколишнє середовище.

Список використаних джерел:

1. Дьюї Д. Досвід і освіта. – Л., 2003. – 84 с.
2. Petty G. C. Ю. Moderní vyučování. Praktická příručka // Praha, 1996. – 154 с.
3. Pasch, M. a kol. Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině // Praha, 2015. – 344 с.
4. Přírodovedná gramotnosť. URL: https://www.nucem.sk/dl/4636/Narodna_sprava_PISA_2018.pdf
5. Štúdie PISA. URL: <http://www.oecd.org/pisa/>

Бартош І.А.

аспірант,

*Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка*

Науковий керівник: Лабінська Б.І.

доктор педагогічних наук, професор,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

МЕТОД КЕЙСІВ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ УСНОГО МОВЛЕННЯ У МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Робота соціального працівника є багатогранною. І ставить перед спеціалістом певні вимоги щодо умінь та навичок у професійній діяльності: це вміння аналізувати велику кількість інформації, вміння аргументувати свою думку, переконувати, уміти виявляти проблеми, застосовувати на практиці свої знання, уміти взаємодіяти та спілкуватись.

Для того, щоб підготувати спеціалістів, які стануть ефективними та конкурентно спроможними на європейській арені, застосування традиційних методів навчання стає недостатнім. Сучасна освіта зорієнтована насамперед на практичні результати, а не на фундаментальність чи обсяг здобутих знань. Тобто, акцент із що вивчати переноситься на те, як вивчати. Тому, перед викладачами стоїть питання застосування таких методів та технологій навчання, які сприятимуть не лише засвоєнню здобутих знань, а й стануть засобом формування професійної компетентності молодого фахівця.

Робота соціального працівника ґрунтується на різних моделях роботи з клієнтом, серед яких провідною є проблемно-орієнтована модель соціальної роботи, і вимагає від спеціаліста володіння навичками комунікації, аргументації, контраргументації, уміння критично аналізувати та швидко приймати рішення. Основною ідеєю діяльності соціального працівника є вирішення проблем клієнта. Тому, в процесі навчання для нас важливо те, що студенти зможуть застосовувати навички здобуті на заняттях їх основного фаху. Тобто, в центрі стоїть проблема.

Таким чином, формування усного мовлення у майбутніх соціальних працівників повинно відбуватись з урахуванням вищевказаних умінь та навичок. Найбільш оптимальним методом навчання ми вважаємо метод кейсів.

На основі аналізу методичної літератури варто зауважити, що метод кейсів широко використовується в процесі навчання професійно орієнтованого мовлення. Проте, застосування методу кейсів для формування німецькомовного усного мовлення у майбутніх соціальних працівників ще не було предметом дослідження вчених.

Використання методу кейсів на заняттях іноземної мови уможливить об'єднання теорії і практики, сприятиме розвитку аналітичного та критичного мислення, ініціативності студентів, розвине їхні здібності приймати нестандартні та оригінальні рішення, студенти навчатимуться брати на себе відповідальність за обрані рішення, аналізувати широкий спектр інформації, системно розв'язувати актуальні проблеми майбутньої професійної діяльності.

Діяльність викладача під час запровадження кейс-технології на занятті з іноземної мови включає в себе 2 фази: перша фаза – це складна творча робота викладача по створенню кейса та питань для його аналізу. Сюди відносимо етап відбору навчальних матеріалів, тематизацію кейсів. Друга фаза включає в себе діяльність викладача безпосередньо в аудиторії зі студентами.

Для визначення етапів роботи над кейсом ми опираємось на розробку І. Сімкової [1, с. 87] і слід за дослідницею виділяємо такі етапи роботи:

1. Ознайомлення з вмістом кейсу.

2. Аналіз кейсу.
3. Організація обговорення кейсу.
4. Підведення підсумків.

Розкриємо детальніше дані етапи.

Ознайомлення з матеріалами кейсу вважаємо за доцільне проводити вдома, оскільки мається на увазі, що вміст кейсу буде досить об'ємним за розміром.

Аналізуючи кейс та наявну в ньому проблемну ситуацію студенти вчитимуться застосовувати набуті теоретичні знання на практиці.

Організація обговорення кейсу може мати 2 напрями:

- Гарвардський – передбачає відкриту дискусію;
- Альтернативний – зв'язаний з індивідуальним або груповим опитуванням, в ході якого студенти роблять усну оцінку ситуації і пропонують аналіз представленого кейсу, свої рішення і рекомендації у формі презентації.

В рамках нашого дослідження ми пропонуємо змішаний метод обговорення, оскільки він дасть змогу студентам розвивати навички як діалогічного, так і монологічного мовлення.

Організація обговорення проблемної ситуації, яка міститься в кейсі, відбувається на занятті.

Підбиваючи все вище сказане варто зауважити, що використання методу кейсів для навчання німецькомовного усного мовлення у майбутніх соціальних працівників є ефективним методом навчання, оскільки це сприяє розвитку критичного мислення студентів, умінню аналізувати проблемні ситуації, допомагає застосовувати набуті навички з основних предметів на заняттях з іноземної мови.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у розробці кейсів та навчальних вправ для формування німецькомовного усного мовлення у майбутніх соціальних працівників.

Список використаних джерел:

1. Сімкова І.О. Методика навчання англомовної професійно орієнтованої дискусії студентів інженерних спеціальностей : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Сімкова Ірина Олегівна ; Київ. нац. лінгв. ун-т. Київ, 2010. 305 с.

Крамаренко І.С.

начальник відділу,

Державна наукова установа

«Інститут модернізації змісту освіти»

Прадій Т.П.

асистент;

Михайлова А.Г.

асистент;

Санжур Т.С.

асистент,

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ БІООРГАНІЧНОЇ ХІМІЇ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ У МЕДИЧНИХ ВИЩИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Біоорганічна хімія є однією з найважливіших дисциплін в загальнотеоретичній підготовці лікарів, перебуває у тісному зв'язку з біохімією, молекулярною біологією, фармакологією, біофізикою та іншими медико-біологічними дисциплінами. Прикінцева мета вивчення курсу біоорганічної хімії полягає у формуванні знань про закономірності хімічної поведінки основних класів природних органічних сполук у взаємозв'язку з їх будовою, для використання цих знань в якості основи при вивченні процесів, що протікають в живому організмі. Біоорганічна хімія є базою для подальшого вивчення біологічної хімії та патологічної фізіології.

Дисципліна «Біоорганічна хімія» вивчається на факультеті підготовки іноземних громадян у першому семестрі, а це значить, що поряд з труднощами оволодіння дуже непростою дисципліною, студенти стикаються ще й з проблемою адаптації. Особливості адаптації іноземних студентів визначаються комплексом психофізіологічних, навчально-пізнавальних, соціокультурних та побутових факторів. У адаптації важливе значення відіграє структура відносин усіх компонентів освітнього процесу. Процес адаптації

іноземних студентів до освітнього середовища вищого навчального закладу повинен бути організованим, цілеспрямованим та комплексним.

Починаючи навчання в університеті, іноземні студенти стикаються з такими проблемами, як:

а) недостатнє володіння українською мовою. Як правило, тільки на третьому році навчання студенти набувають словникового запасу, достатнього для активного та вільного спілкування з викладачами та студентами і для ефективного навчання;

б) часто слабка підготовка за профільними та спеціальними дисциплінами (біологія, фізика, хімія та ін.). Ця обставина значно зменшує можливість використання україномовними іноземними студентами загальноприйнятих підручників, посібників, які використовуються для навчання українськими студентами;

в) відсутність навичок самостійної роботи. Частина студентів не може конспектувати лекції, працювати з джерелами інформації, аналізувати інформацію великого обсягу. Вони не вмюють, а іноді й не бажають використовувати бібліотечний фонд університету;

г) несформованість алгоритму використання на практичних заняттях теоретичного матеріалу, поданого на лекціях та опрацьованого самостійно;

г) суттєва різниця між формами та методами навчання в українському ВНЗ та відповідними елементами навчання у вищій школі на батьківщині студента.

Фундаментальність української медичної освіти робить Україну привабливою для іноземців з цілого світу. У зв'язку з цим стає актуальним вивчення проблем адаптації іноземних студентів до освітнього процесу в українському ВНЗ.

Викладання у групах іноземних студентів вимагає ретельної організації навчального процесу. Викладачі, проводячи заняття, обов'язково враховують культурні особливості, релігійні погляди та традиції іноземних студентів. Особливо це важливо для студентів першого курсу, коли потрібно донести до студентів матеріал предмета з використанням не завжди зрозумілих для них прикладів та доступної термінології, намагаючись збагатити їх професійний словниковий запас.

Вивчення біоорганічної хімії за програмою ВНЗ передбачене на першому курсі медичних вищих навчальних закладів. Викладання проводиться згідно з типовою програмою і навчальним планом, на основі яких розроблена робоча програма. Курс складається з лекційних годин, практичних занять і годин для самостійної позааудиторної роботи студентів. Програма з біоорганічної хімії для іноземних україномовних та українських студентів є ідентичною за кількістю годин на практичні заняття, лекції та самостійну позааудиторну роботу студентів. Однак тексти лекцій і методичні вказівки до практичних занять, які побудовані за принципом Європейської кредитно-трансферної системи (ECTS), були адаптовані викладачами кафедри до сприйняття англomовними та україномовними іноземними студентами. Вони не містять складних мовних зворотів, несуть наукову інформацію у стислій, лаконічній формі.

Практичне заняття з біоорганічної хімії складається з двох частин. На початку практичного заняття викладач висвітлює актуальність теми, мотивує студентів до її вивчення. На другому етапі відбувається виконання практичної роботи. Протокол проведення кожного заняття детально розписаний у методичних рекомендаціях, які розроблені фахівцями кафедри для іноземних студентів. Основними розділами яких є: тема заняття, навчальна мета, перелік теоретичних питань до самостійної підготовки, протокол практичної роботи. Перелік практичних робіт здійснюється відповідно до робочої програми таким чином, щоб теоретичні знання іноземних студентів безпосередньо застосовувались під час виконання практичної роботи, з врахуванням географічного походження студентів. Така побудова практичних робіт, в першу чергу, мотивує студентів до вдосконалення початкових навичок, які були набуті в закладах середньої освіти, допомагає оволодіти сучасними методами експериментальних досліджень, проводити розрахунки, обговорювати результати, формулювати висновки.

Починаючи з перших занять започатковується формування словника спеціальних термінів. Це полегшує запам'ятовування основних визначень, допомагає кращому розумінню теми, формує базу для засвоєння матеріалу наступних розділів, дозволяє

використанню набутих знань у подальшому навчанні й професійній діяльності та сприяє цьому. На практичних заняттях із біоорганічної хімії використовуємо також методи, характерні для викладання мови, а саме: написання термінів та словосполучень на дошці, прочитування їх уголос.

Наприклад, при вивченні кислотних і основних властивостей сполук у студентів формується звичка визначення розчинності речовин, у тому числі і лікарських препаратів, вибору оптимального шляху їх введення, зниження токсичної дії препарату на організм. Уміння прогнозувати здатність речовини до гідролізу, ацилюванню, окисленню дозволяє припустити шлях біотрансформації лікарських препаратів. При розгляді властивостей різних класів органічних сполук дається хімічне пояснення механізму дії деяких лікарських препаратів (сульфаніламідів, похідних оксикіноліну і ін.), а також фармакологічної несумісності деяких ліків.

У процесі подолання мовного бар'єра важливим є постійний зворотний зв'язок між викладачем і студентами, що забезпечує необхідний темп пояснення. Часто він повільніший, ніж зазвичай на занятті з українськими студентами. Обмеженість практичного заняття в часі зумовлює необхідність виділення викладачем найважливіших питань із теми для усного обговорення.

В основі організації і проведення практичних занять з іноземцями лежить принцип індивідуального підходу до кожного студента, що забезпечується використанням на заняттях завдань різного рівня складності. Ефективність практичного заняття значною мірою залежить від рівня підготовки студентів. Тому важливою ланкою навчально-методичної роботи кафедри є організація самопідготовки студентів до занять.

Для активізації пізнавальної діяльності на практичних заняттях широко використовується роботу в малих групах, тобто групах із шести та менше студентів, оскільки така форма організації навчальної діяльності створює найоптимальніші умови для постійної мовленнєвої взаємодії студентів із викладачем, що особливо важливо при вивченні біоорганічної хімії, для досягнення комунікативної мети навчання.

На заняттях використовується комплексний контроль знань: традиційний контроль шляхом усного опитування, оцінювання виконання практичної роботи, а також вміння аналізувати результати досліджень та робити висновки, і тестовий контроль. Широке застосування тестового контролю на практичних та підсумкових заняттях є важливим засобом підвищення ефективності навчального процесу. Зумовлене це як вимогою підвищення об'єктивності оцінки знань, так і звичкою іноземних студентів до тестових форм контролю. Із метою стандартизації оцінки знань студентів ми використовуємо на кафедрі тестові питання, складені за типом ліцензійного іспиту «Крок-1». Поряд з іншим це є запорукою позитивного складання студентами ліцензійного екзаменаційного тест-контролю «Крок 1», запровадженого у ВНЗ України.

Постійна робота над удосконаленням професійної майстерності, використання в навчальному процесі різноманітних випробованих часом та новітніх форм і методів викладання дозволяє добре вирішувати сучасні завдання з підготовки спеціалістів із числа іноземних громадян

Луценко О.І.

асистент,

*Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка*

**ПРОЄКТНО-ДОСЛІДНИЦЬКА ТЕХНОЛОГІЯ
ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ УЧНІВ
ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ
НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

У Національній доктрині освіти ХХІ ст. акцент робиться на максимальному розвитку здібностей кожного учня, а також оволодіння ним на відповідних етапах освіти елементами творчої самореалізації. Таким чином, освіта відіграє визначальну роль в

житті людини, оскільки є одним з найбільш важливих способів передачі суспільно-історичного знання. У процесі навчання людина не тільки здобуває різноманітні знання, вміння і навички, а й повинна отримати можливість для самореалізації, тобто проявити свої творчі здібності [2, с. 1-4]. Отже, призначення загальної освіти полягає, перш за все, в тому, щоб кожен хто навчається, зможе орієнтуватися у навколишньому світі й реалізувати свій творчий потенціал. Дана обставина диктує необхідність пошуку нових освітніх технологій, що сприяють управлінню розвитком і саморозвитком творчого потенціалу учнів, а також підвищеної уваги до становлення школярів як творчих особистостей в період навчання в школі. У зв'язку з цим в сучасному світі проявилася проблема організації активної пізнавальної діяльності учнів, яке сприяє накопиченню їх творчого досвіду. Адже відомо, що знання стають надбанням людини тільки в тому випадку, якщо вони формуються у процесі активної самостійної роботи [4].

Доцільним засобом розвитку творчого потенціалу учня і його пізнавальної активності може бути застосування в освітньому процесі проектно-дослідницької технології. Пріоритетною в ній є саме пізнавальна активність учнів, яка дозволяє підготувати учня, здатного гнучко адаптуватися в мінливих життєвих ситуаціях, самостійно здобувати необхідні знання, вміло застосовувати їх на практиці для вирішення виникаючих проблем. Дана освітня технологія орієнтована на самостійну діяльність учнів (індивідуальну, парну, групову), яку вони виконують у відведений для цієї роботи час (від декількох хвилин уроку до декількох тижнів, а іноді й місяців). Історичний аспект методу проектів можна простежити в роботах П.П. Блонського, С.Т. Шацького, які розглядали його як навчання на активній діяльній основі. Можливість застосування методу проектів для підвищення пізнавальної активності учнів в освітньому процесі відображені в працях Е.С. Полат, І.Д. Чечель, Н.Ю. Пахомової. Різні аспекти проблеми розвитку пізнавальних інтересів учнів представлені в наукових роботах Л.С. Виготського [3, с. 85], Г.І. Щукіної, Б.Г. Ананьєва [1, с. 123-127], Т.І. Шамової.

Протиріччя і сформульована проблема визначили вибір теми дослідження: «Проектно-дослідницька технологія як засіб розвитку творчого потенціалу учнів початкових класів в освітній діяльності нової української школи»

Все вищевикладене визначило **мету дослідження**: виявити методичні умови розвитку творчого потенціалу учнів на основі використання в навчанні проектно-дослідницької діяльності.

З огляду на всі особливості проектно-дослідницької роботи та специфіку різних форм психологічної діяльності, ми можемо говорити про подібну послідовності в їх логіці. При цьому проектно-дослідницька діяльність школярів є однією з форм розвитку їх творчого потенціалу, отже, одним з критеріїв оцінювання результатів такого виду діяльності може бути «креативність». Розвиток креативності в процесі використання проектно-дослідницького навчання також доводиться на прикладі рівнів активності учнів в процесі їх навчальної діяльності.

В нашому дослідженні ми спиралась на особливості предмету «Я досліджую світ» у 2 класі та методичні підходи до його вивчення.

1. У сучасній інтерпретації змісту навчального предмету окрім знанневого представлений і діяльнісний компонент, який вимагає формування в школярів універсальних навчальних вмінь та навичок, зокрема проектування, дослідження, вміння працювати в колективі, усвідомлювати власну діяльність та оцінювати її, презентувати результати власної роботи. Тому використання проектно-дослідницької діяльності є обґрунтованим.

2. В основу використання проектно-дослідницької діяльності на уроках «Я досліджую світ» у 2 класі покладена ідея про спрямованість освітньої діяльності учнів на результат, якого вони досягають шляхом розв'язання практичної, або теоретично значущої проблеми. Результати діяльності умовно можна визначити як зовнішній та внутрішній. Зовнішній можна побачити, усвідомити, застосувати в реальній практичній діяльності. Внутрішній – досвід учня, який накопичується й стає його компетентністю. Тому будь-який проект є одночасно й проектом педагога, й проектом учня, а не одного з сторін освітнього процесу.

3. Суб'єктом педагогічного проекту є вчитель як організатор учнівської проектної діяльності. У зв'язку з цим діяльність педагога фокусується на зміну учня в інтелектуальній та діяльнісно-практичній сферах. При цьому максимально враховуються особистісні інтереси та прагнення учнів. Вчитель цілеспрямовано змінює традиційну діяльність, стає головним учасником педагогічного проекту зі створення умов, що підвищують можливості формування в учнів ключових компетентностей.

4. Суб'єктом учнівського проекту є учень, який діє у межах проекту педагога. При цьому мета учня та педагога у виконанні проекту, особливо на початкових стадіях його виконання можуть не співпадати. Тому необхідно чітко формулювати мотивацію діяльності учнів. Основним змістом мотивації має бути задоволення пізнавальних потреб дитини, її самореалізація, досягнення певного успіху.

Таким чином, інтегруючи освітні цілі й мотивацію учнів можна сформулювати цілі проектно-дослідницької діяльності, якими має керуватись вчитель:

- спрямованість на формування в учнів вмінь діялісно-практичного змісту, які потребують практичного застосування теоретичних знань, отриманих на уроці;
- створення умов, що сприяють засвоєнню нових для дитини знань та формуванню власних прийомів навчальної діяльності;
- оволодіння учнями загальними алгоритмами розв'язання практичних завдань на прикладі ознайомлення з проектною діяльністю
- підтримка та розвиток індивідуальних схильностей, здатностей, інтересів, пізнавальних траєкторій, самостійності та ініціативності учнів;
- створення умов для досягнення успіху учнями.

З метою реалізації теоретичної моделі застосування проектної технології у початковій школі, нами був розроблений та впроваджений у практику проект «Внутрішня будова тіла людини» у 2 класі Глухівської ЗОШ І-ІІІ ст. № 3. Проект складався з ряду етапів.

1. Занурення у проект.

Короткий, але дуже важливий етап, протягом якого вчитель пробуджує зацікавленість учнів до проекту, окреслюючи проблемне поле, формулюючи проблему проекту. Це були такі запитання як: Чи

завжди ви можете чітко розказати, де у вас знаходиться серце, шлунок, печінка? Що таке скелет? Якщо ви потрапите на прийом до лікаря, чи зможете чітко розказати, що вас непокоїть? Ви хочете розуміти, що саме говорить лікар про ваше здоров'я? та ін. В результаті проблематизації формулюється мета та завдання проєкту. В нашому випадку учням було запропоновано виконання роботи у групах. В кожній групі вони обговорили з якою метою можна виконати цей проєкт, що для цього потрібно (послухати вчителя, переглянути малюнки, проспостерігати, як використовуються аплікаційні моделі і т.д.). Реалізація мети проєкту також була обговорена в групах та колективно. Учні дійшли до висновку, що завданнями проєкту буде опанування знаннями про внутрішню будову людини та вміннями ілюструвати свої знання роботою з аплікаційними моделями.

Етап занурення у проєкт:

– Організація діяльності учнів.

На даному етапі відбулося ознайомлення кожної групи з їх частиною роботи.

– Здійснення діяльності.

На цьому етапі вчитель виконує роль консультанта та спостерігача за діяльністю учнів, спрямовує їх роботу та підбадьорює дітей.

– Презентація продукту проєктної діяльності.

Презентуючи результати своєї діяльності школярі детально розповідали про свої дослідження будови тіла людини, про помилки під час виконання свої завдань, про ідеї які були підтримані, або не підтримані учасниками групи, яким був хід роботи, чи задоволені вони результатом.

Оскільки проєктна діяльність може бути й позаурочною, або урочний проєкт може продовжуватись і після уроку, ми плануємо розробити своєрідну пам'ятку для батьків, тому що більшість з них сприймають проєктну діяльність як додаткове навантаження для дитини, або власну діяльність.

Список використаних джерел:

1. Ананьев Б.Т. Человек как предмет познания. Ленинград : Издательство Ленинградского университета, 1968. 339 с.
2. Бодько Л. Метод проектів як засіб реалізації особистісно орієнтованого навчання *Початкова школа*. 2013. № 10. С. 1–4.
3. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте. СПб. : Союз. 1997. 96 с.
4. Демченко О.П. Проблеми використання проектної технології у навчально-виховній роботі з молодшими школярами. URL: <http://vuzlib.com/content/view/204/84/> (дата звернення: 12.01.2020).

Судук І.І.

*кандидат філологічних наук, доцент,
Івано-Франківський національний технічний університет
нафти і газу*

ВИВЧЕННЯ СИНТАКСИЧНОЇ СТРУКТУРИ УКРАЇНСЬКОГО РЕЧЕННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Незважаючи на складну політичну ситуацію в Україні і в світі, у наші вищі навчальні заклади досі вступає значна кількість іноземних студентів. Як стверджують фахівці, викладання їм української мови має багато невирішених проблем, серед яких відсутність державної політики щодо навчання української мови, недостатня розробленість методики викладання української мови як іноземної, невідповідність кількості та якості підручників з української мови для іноземців потребам навчання [1, с. 48].

Особливо важливим досконале знання української мови, її розуміння є для студентів-іноземців технічних вишів, і насамперед для тих студентів, рідна мова яких, входить до іншої, ніж українська, мовної сім'ї. А це студенти з Китаю, В'єтнаму, Іраку, англомовних країн Африки тощо. Багато хто з них змушений двічі чи й тричі навчатися на тому самому курсі у зв'язку з тим, що дисципліни, самі

по собі важкі для сприймання, такі, як вища математика, нарисна геометрія, теоретична механіка тощо, стають зовсім незрозумілими через недостатнє засвоєння студентами-іноземцями української мови. І річ не тільки у незнанні спеціальної термінології. Один із китайських студентів свого часу із сумом зізнався, що значення усіх слів він знає, але зміст речення не розуміє. Отже, тут на перший план виходить необхідність пояснити студентові-іноземцю, як з окремих слів в українській мові формується цілісний зміст усього речення.

Українська мова належить до мов флективного типу, у яких слова в реченні пов'язані між собою за допомогою відмінкових закінчень. Ці закінчення, а також значення їх і зв'язки між словами, які вони виражають, дуже важко запам'ятати студентам-іноземцям, насамперед через те, що система українських відмінкових закінчень значна за обсягом. Навіть тим студентам, які достатньою мірою володіють російською мовою, часто нелегко опанувати українську граматику.

Тому особливо актуальним є пошук методичних підходів до викладання студентам-іноземцям українського синтаксису, наслідком вивчення якого буде розуміння змісту речень, особливо складних, що переважають у спеціалізованих науково-навчальних текстах, і таким чином сприяння успішному навчанню цих студентів на технічних та інших нефілологічних спеціальностях.

Зазначимо, що питанням вивчення синтаксичної структури речень студентами-іноземцями ніхто спеціально не займався. Більшість підручників з української мови як іноземної подають навчальний матеріал за тематичним принципом, тобто зосереджують студентів і абітурієнтів на вивченні лексики до певної теми, складанні діалогів за певними шаблонами, не пояснюючи, як саме ці шаблони побудовані, як виражається те значення, яке в них закладене [2; 3; 5]. Найбільш дієвим, на наш погляд, є принцип подавання граматичного матеріалу та формування граматичних умінь і навичок у підручнику «Русский язык для подготовительных факультетов университетов», виданому в Харкові [4]. Автори цього підручника зосереджують увагу абітурієнта на значенні кожного з відмінків, дуже добре їх ілюструють прикладами, але, як ми вважаємо, дають занадто невеликі за обсягом вправи на закріплення вивченого граматичного

матеріалу. Адже, щоб сформувати граматичні навички навіть і в українських учнів та студентів, слід виконати значну кількість вправ. Як показує досвід, кожна вправа на сформування граматичної навички повинна містити не менше 10-15, а іноді й 20 речень або словоформ. У той час як у згаданому підручнику вправи містять тільки 7-8 речень.

На наш погляд, оптимальним є вивчення синтаксичної структури українських речень та зв'язку словоформ у них методом поступового ускладнення структури речення. Слід почати з найпростіших речень, які містять тільки суб'єкт і предикат. Спершу студенти чи слухачі підготовчого відділення повинні вивчити якомога більшу кількість іменників та займенників і їх граматичних ознак у початковій формі (називному відмінку), а також можливі словоформи дієслів-присудків (у тому числі і складені присудки – іменний та дієслівний: на початковому етапі вивчення мови легко пояснити значення речень, на зразок *Я – студент. Івано-Франківськ – місто. Марія вміє читати* тощо). Також студентам слід вивчити значення якнайбільшої кількості дієслів, оскільки саме назви предметів, осіб і дій, які вони виконують, становлять основу будь-якого речення. Далі слід вводити у речення прикметники-означення, ступеньовані й неступеньовані прикметники, а також вивчити зі студентами чи слухачами якнайбільшу їх кількість. Потім перейти до обставин, виражених прислівниками. І тільки після цього ввести поняття додатка й іменника, який виконує синтаксичну роль обставини, оскільки ці члени речення завжди стоять у формі певного відмінка, а відмінювання іменних частин мови є найскладнішим граматичним матеріалом для сприймання студентами-іноземцями. Далі вивчити односкладні й ускладнені речення. І насамкінець перейти до складних речень. Починати вивчати новий вид речення і нові словоформи варто тільки тоді, коли слухачі повністю засвоїли попередній. Викладач повинен бути готовий повторювати матеріал стільки разів, скільки буде потрібно, щоб слухачі повністю опанували його і могли легко вживати в мовленні вивчені синтаксичні структури. Для цього слід розробити достатню кількість відповідних вправ і завдань.

Відзначимо, що описаний нами принцип подавання граматичного матеріалу є у деяких підручниках з української мови як іноземної для підготовчих відділень [5], але він втілюється непослідовно. Слухачам занадто швидко пропонують читання і розуміння текстів. Як свідчить наш досвід роботи з цим підручником, слухачі в більшості випадків до цього не готові на тому етапі вивчення граматики, на якому автори вводять тексти.

Отже, для студентів-іноземців важливо уже на початкових етапах вивчення мови сформувати чітку граматичну компетенцію, адже її відсутність призводить до нерозуміння змісту речень, втрати мотивації вивчення мови, неуспішності зі спеціальних дисциплін, необхідних для формування компетентного фахівця.

Список використаних джерел:

1. Бей Л. Б., Тростинська О. М. Проблеми викладання української мови як іноземної різним категоріям іноземних студентів. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі: Міжпредметні зв'язки*. – Вип. 12. Харків : Константа, 2008. С. 48-59.
2. Зайченко Н. Ф., Воробйова С. А. Практичний курс української мови для іноземців: усне мовлення. Київ : Знання України, 2004. 323 с.
3. Палінська О., Туркевич О. Крок-1 (рівень А1-А2). Українська мова як іноземна: книга для студента. Львів : Артос, 2011. 100 с.: кольор. іл.
4. Русский язык : учебник для иностранных студентов подготовительных факультетов / Э. В. Витковская, Э. К. Горлова, Г. Е. Маевская и др. Харьков : Мир детства, 2002. 320 с.
5. Чистякова А. Б., Селівестрова Л. І., Лагута Т. М. Українська мова для іноземців : підручник для іноземних студентів вищих навчальних закладів. Харків : Видавництво «ІНДУСТРІЯ», 2008. 384 с.

Хрокало Г.А.

викладач,

Роменський фаховий коледж

ДВНЗ «Київський національний економічний університет

імені Вадима Гетьмана»

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВИКЛАДАЧА МАТЕМАТИЧНОЇ ЛОГІКИ

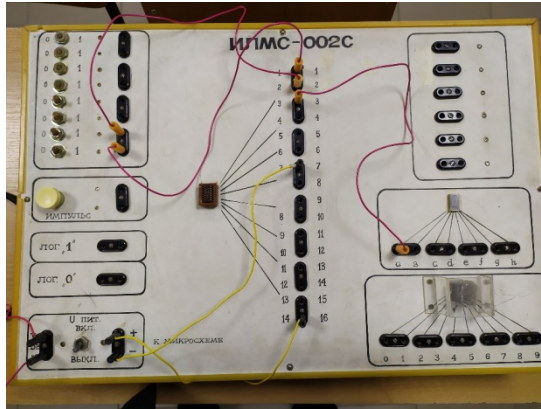
Сучасний світ – це світ інновацій. Всі сторони життя потребують нового підходу до вирішення проблем чи виконання дій. Не оминають стороною інноваційні підходи і педагогічну галузь. Адже завжди було так, що високих результатів в підготовці студентів, досягали саме ті педагоги, які застосовували нові підходи у навчанні. Інноваційна діяльність викладача являє собою інтегрований комплексний вид педагогічної діяльності, направлений на забезпечення інноваційного розвитку, та підвищення якості професійної освіти за рахунок розробки і застосування різноманітної новизни в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців [1, с. 2]. На сьогоднішній день однією з головних вимог до сучасного педагога є його готовність до інноваційної діяльності.

Готовність до інноваційної педагогічної діяльності – це особливий особистісний стан, який передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості і рефлексії [2, с. 277]. На сьогоднішній день, викладач математичної логіки, має бути не просто фахівцем в галузі математики, але й повинен мати знання в галузі електроніки, комп'ютерної інженерії. Поєднавши ці дві складові (готовність до інноваційної діяльності і високий рівень знань), можна отримати високоякісного викладача математичної логіки.

Розглянемо кожную складову окремо. На мою думку, помилково вважати, що готовим до інновацій може бути лише молодий амбітний викладач. Є багато практичних випадків, коли освітянин у віці 55+, застосовував на своїх заняттях новітні прийоми і методи, які приводили до отримання високих результатів успішності студентів. Під час мого

дослідження цікавим виявився і той факт, що близько 20% викладачів старшого покоління готові самостійно освоїти новітні технології з метою їх застосування на заняттях. Саме це і є першою складовою, бути готовим до змін, не залежно від віку та місця роботи. Другою складовою – є професіоналізм. Викладач математичної логіки не повинен бути обмеженим лише в знаннях математики, він має отримувати і застосовувати знання з суміжних наук. Причому, спектр таких знань повинен бути якомога ширшим. Наприклад, в сучасних підручниках з математичної логіки додається розділ, в якому пропонується виконувати побудову таблиць істинності з використанням табличного процесора MS Excel [3, с. 19]. Але, на мою думку, застосування лише програмного забезпечення не повністю проявляє інноваційність викладача при поясненні логіки студентам. В студентів може виникати питання: «Де можна використати на практиці знання з математичної логіки?». При цьому, звичайний викладач може розповісти про основи автоматизації, про теорію логістики, а викладач який готовий до інноваційної діяльності запропонує провести дослідження інтегральної мікросхеми практично. Будуть опоненти, які відразу запротестують проти використання на заняттях з математичної логіки, пристроїв пов'язаних з електронікою, але саме можливість показати студентам практичну сторону використання теоретичних знань, спонукатиме останніх до вивчення навчальної дисципліни. Таке дослідження і буде другою складовою – демонстрацією викладачем не лише теоретичних знань, але і можливість їх застосування на практиці.

Отже, розглянемо які інноваційні методи, може використати викладач математичної логіки при вивченні теми «Алгебри Буля, Шефера, Пірса». По-перше, стандартний підхід, це використання табличних процесорів, або спеціальних програмних калькуляторів. По-друге, розробка викладачем стенду для дослідження мікросхем з логічною структурою. Такою розробкою можна вважати стенд ДЛМС-002С (Дослідник логічних мікросхем), зображення якого подано на рисунку 1. За допомогою такого пристрою можна досліджувати мікросхеми з логічною структурою, та деякі інші інтегральні мікросхеми. Так найпростішим прикладом може бути дослідження мікросхеми K155ЛА3 (зарубіжний аналог SN7400J). В такій мікросхемі інтегровано чотири логічних елементи 2І-НЕ.

Рис. 1. Зовнішній вигляд стенду для дослідження мікросхем

Тобто, після пояснення логіки функції Шефера, потрібно продемонструвати роботу цієї функції в електроніці. По-третє, для дослідження мікросхем можна використовувати макетну плату та плату Arduino. Такий спосіб буде найбільш інноваційним. Він поєднуватиме знання з математичної логіки, програмування, теорії електричних кіл.

Зрозуміло, що для використання новизни на заняттях з математичної логіки, викладач має приділити більше часу при підготовці до заняття, але це і є запорукою підготовки висококваліфікованих фахівців.

Сучасний викладач повинен бути готовим до інновацій в професійній діяльності, вміти долати антиінноваційні бар'єри, намагатися привносити новизну при підготовці фахівців. Для викладачів, які не бояться новизни, буде цікаво прочитати матеріали інформаційно-методичного збірника «Інноваційна діяльність педагога: від теорії до успіху»

Не можливо протистояти появі новизни в сучасному світі, тому викладачу потрібно бути готовим використовувати інновації в своїй діяльності. Інноваційний підхід стане запорукою підготовки висококваліфікованих фахівців.

Список використаних джерел:

1. Прохорова М.П., Семченко А.А. Инновационная деятельность преподавателя вуза как фактор качества педагогического образования. *Вестник Мининского университета*. 2016. № 1.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : Навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.
3. Кондратенко Н.Р. Комп'ютерний практикум з математичної логіки : навчальний посібник. Вінниця : ВНТУ, 2010. 117 с.
4. Сиротенко Г.О. Інноваційна діяльність педагога: від теорії до успіху. Інформаційно-методичний збірник. Полтава : ПОППО, 2006. 124 с.

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Орду К.С.

аспірантка,

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИЗНАЧЕННЯ ПОВЕДІНКОВОГО КРИТЕРІЮ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ СІМЕЙНИХ ЛІКАРІВ

У дослідженнях сучасних науковців простежуються різні погляди на формування умінь та навичок майбутніх лікарів, а також фахівців соціономічних професій загалом. Отже, розглянемо показники, що притаманні діяльнісній основі ІКК.

А. Бочевар, досліджуючи ІК компетентність майбутніх юристів, зазначає, що *діяльнісному компоненту відповідають такі показники*: уміння застосовувати сучасні ІКТ для вирішення завдань професійної діяльності; уміння щодо моделювання комунікативних ситуацій засобами ІКТ; уміння щодо створення творчих проектів із застосуванням ІКТ [1, с. 95].

Г. Мороховець показниками, що визначають рівень сформованості інформаційно-комунікаційної компетенції у студентів ЗВО вважає такі: усвідомлення недостатньої кількості інформації та її потреби для розв'язання будь-якого завдання; здійснення пошуку необхідної інформації в різних інформаційних джерелах (газети, журнали, література, Інтернет тощо); оцінювання знайденої інформації (аналітичне оброблення інформації, критичне ставлення до отриманої інформації); створення нової інформації засобами ІКТ; збереження та передача інформації [7, с. 34].

І. Гуменна, розглядаючи готовність майбутніх лікарів до професійної комунікації, виокремлює *дієвий компонент* і вважає, що його критерієм є практична діяльність студентів, спрямована на формування вмій і навичок професійної комунікації. Відтак,

авторкою визначено відповідні *показники*: опанування студентами правил та норм професійної комунікації; уміння встановити, підтримувати контакт з партнером по спілкуванню, вміння використовувати професійну лексику під час спілкування; уміння знаходити оптимальний вихід з проблемних ситуацій в ході професійної комунікації [4, с. 102].

За твердженням Л. Лимар, *діяльнісний компонент* охоплює стратегії взаємодії з пацієнтами, включаючи вербальне та невербальне спілкування. За своїми обов'язками сімейний лікар має спілкуватися з великою кількістю пацієнтів, тому варто зазначити, що даний компонент представлений уміннями лікаря грамотно спілкуватися з пацієнтами [6, с. 93].

Погоджуємось із думкою А. Варданян, що *професійно-діяльнісний* критерій визначається здатністю майбутніх лікарів ефективно та грамотно здійснювати процес комунікації у ситуаціях лікарсько-професійного вербального та невербального спілкування, що забезпечує якість і ефективність професійної діяльності; сформованість самоконтролю у спілкуванні; комунікативною доцільністю мовлення; рівнем прояву навичок та умінь кодувати та декодувати повідомлення вербально і невербально, адаптуватися у лікарсько-професійних ситуаціях спілкування [2, с. 8].

Ю. Остраус *практично-діяльнісний* критерій пов'язує з рівнем оволодіння базовими комунікативними уміннями, що забезпечують ефективне здійснення професійної комунікації. На думку вченої, уміння вести бесіду є одним з основних професійно-комунікативних умінь майбутніх сімейних лікарів тому, що клінічна бесіда була й залишається основним видом спілкування лікаря та пацієнта, одним з найважливіших методів, що застосовується в повсякденній практичній роботі сімейного лікаря. Показниками практично-діяльнісного критерію вважає уміння сприймати та виробляти комунікативні засоби, уміння вести бесіду [11, с. 100].

А. Тітова зазначає, що *прагматичний критерій* сформованості професійної компетентності майбутніх сімейних лікарів – це ступінь ефективності й дієвості знань та умінь, засвоєних студентами-медиками на практиці. Узагальненими показниками цього критерію є: наявність у студентів-медиків системи професійних умінь і

навичок для здійснення діагностичної, лікувальної, профілактичної та протиепідемічної роботи лікаря загальної практики (сімейного лікаря); здатність застосовувати уміння та навички на практиці у майбутній професійній діяльності лікаря загальної практики (сімейного лікаря); здатність розв'язувати професійні задачі, оцінювати їх значущість, створювати й реалізовувати програму професійної самоосвіти та розвитку [10, с. 166-167].

Ж. Рагріна наголошує, що *основні критерії та показники для оцінки рівня сформованості діяльнісного компонента готовності майбутніх спеціалістів-медиків до професійного спілкування це:* вміння будувати граматично правильне, логічно організоване висловлювання, що свідчить про впевнене володіння організаційними структурами мови; володіння високим рівнем граматичної правильності, достатнім для організації та контролю власної мовленнєвої діяльності; вміння аналізувати, узагальнювати й систематизувати отриману інформацію (висновки, докази, критична оцінка, пояснення, аргументація тощо) [9, с. 234].

О. Наливайко *операційно-діяльнісний критерій професійної культури майбутніх сімейних лікарів* визначає: теоретичними знаннями, вміннями та навичками, а також способами отримання необхідної інформації та ефективністю її використання; активним використанням одержаних знань, сформованих умінь, навиків і професійно-важливих якостей у професійній діяльності як необхідних складових пізнання й розвитку професійної культури, самовиховання, самовдосконалення [8, с. 57].

А. Гавриш, досліджуючи формування компетентності майбутніх лікарів загальної практики з використання діагностико-прогностичних технологій фізичного виховання, вважає, що *операційно-діяльнісний критерій* передбачає оцінку стану засвоєння сукупності діагностико-прогностичних дій та операцій для забезпечення професійного супроводу діяльності майбутнього лікаря. Критерій висвітлює сформованість комплексу професійних умінь (організаційних, управлінських, технологічних, проектувальних, соціальнокомунікативних); уміння ставити мету й досягати професійного самовдосконалення; уміння здійснювати самоконтроль, самоаналіз й самооцінку результатів діяльності; розвиток вольових

якостей (наполегливість, дисциплінованість та інші) при виконанні діагностико-прогностичних завдань [3, с. 179].

Спираючись на вищезазначене, *поведінковий критерій ІКК майбутніх сімейних лікарів* має у своєму складі такі показники: наявність комунікативних умінь та здібностей; наявність прогностичних умінь з використання ІКТ; наявність умінь працювати з електронною системою охорони здоров'я eHealth. Перспективу подальших розвідок вбачаємо в обґрунтуванні зазначених показників.

Список використаних джерел:

1. Бочевар А.Г. Формування інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх юристів засобами мультимедійних технологій: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. Чернігів, 2017. 317 с.
2. Варданян А.О. Формування професійно-мовленнєвої компетентності майбутніх лікарів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Хмельницький нац. ун-т. Хмельницький, 2017. 289 с.
3. Гавриш А.Л. Формування компетентності майбутніх лікарів загальної практики з використання діагностико-прогностичних технологій фізичного виховання та спорту у професійній діяльності дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Класич. приват. ун-т. Запоріжжя, 2019. 280 с.
4. Гуменна І.Р. Особливості підготовки майбутніх лікарів до професійної комунікації. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки*. 2015. Вип. 1. С. 100–104.
5. Дроненко В.Г. Дослідження комунікативної компетентності майбутніх лікарів. *Медицина освіти*. 2018. № 4. С. 41–47.
6. Лимар Л.В. Основні компоненти соціальної компетентності сімейних лікарів в Україні. *Медицина освіти*. 2019. № 2. С. 90–95.
7. Мороховець Г.Ю. Методика формування інформаційно-комунікаційної компетенції майбутніх лікарів у освітньому середовищі вищого медичного навчального закладу. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2016. № 3. С. 32–34.
8. Наливайко О.Б. Формування професійної культури майбутніх сімейних лікарів у процесі контекстної підготовки: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Вінницький нац. пед. ун-т. ім. М. Коцюбинського. Вінниця, 2016. 286 с.
9. Рагіна Ж.М. Підготовка майбутніх іноземних спеціалістів-медиків до професійного спілкування: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Запоріж. нац. ун-т. Запоріжжя, 2017. 298 с.

10. Тітова А. В. Формування професійної компетентності майбутніх сімейних лікарів із використанням веб-технологій. : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Полтав. нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2020.

11. Остраус Ю.М. Критерії, показники та рівні сформованості професійно комунікативної культури майбутніх сімейних лікарів. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: педагогіка і психологія. 2016. Вип. 47. С. 96–102.

СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Кучеренко О.В.

студентка,

Науковий керівник: Сапіга С.В.

кандидат педагогічних наук,

Київський університет імені Бориса Грінченка

БУЛІНГ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ. ЯК З НИМ БОРОТИСЯ

У сучасному світі все більшого розголосу і поширення набуває проблема цькування і фізичного насильства у школі, яку зараз називають одним словом – булінг. Наразі все частіше на просторах інтернету можна знайти відео, чи фото, які опублікували підлітки, зі сценами знущання, приниження та побиття однолітків. Така небезпечна поведінка становить неабияку загрозу для соціалізації та здорового розвитку сучасного підростаючого покоління.

Що ж таке булінг? **Булінг** (від англ. *to bull* – переслідувати) – це агресивна свідома поведінка однієї дитини (або групи) стосовно іншої, що супроводжується регулярним фізичним і психологічним тиском та є гострою проблемою сучасності.

Підлітковий вік, у якому застосовуються найагресивніші форми булінгу, – найскладніший вік, але, водночас, найважливіший період для формування особистості. Діти у цьому віці надзвичайно емоційні, а тому – різкі. Через це їм властива схильність до різких кроків та крайнощів – у тому числі й до жорстокості – психологічного та фізичного насилля щодо членів власних колективів. Проблема полягає у тому, що прийнятність насилля у дитячому віці – як засобу вирішення проблеми – переростає у прийняття його як норми у дорослому житті. А відповідно дискримінація серед дітей трансформується у різні форми переслідування людей у дорослому віці.

Одна із складових булінгу – це його повторюваність. Тобто, ці знущання не є одноразовими, а системними. Окрім того, що дитина піддається знущанням та побоям, немало важливим фактором є те, що вона постійно знаходиться під психологічним напруженням, що також негативно впливає на її світосприйняття. Якщо дитина тривалий час перебуває у статусі «жертви», то це може сформувати у неї думку, що це прийнятна ситуація і вона є нормою.

В Україні активно вибудовується система протидії цькуванню серед дітей. Благодійні організації такі як: Благодійний фонд «KidDO», український фонд «Благополуччя дітей», Жіночий Консорціум України, допомагають жертвам булінгу боротися з проблемою. UNICEF та Український інститут дослідження екстремізму досліджують проблему булінгу, полегшуючи боротьбу з ним. У 2019 році набув чинності закон : Закон України від 18.12.2019 року № 2657-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)». За цим законом, булер буде притягнутий до відповідальності, у вигляді штрафів. Також закон передбачає обов'язкове проведення в загальноосвітніх закладах консультацій батьків, дітей, вчителів щодо булінгу [2].

Булінг присутній в усіх сферах діяльності, тому існує досить велика кількість форм цькування. У булінгу присутня певна структура, вона складається з трьох компонентів: булер, жертва і спостерігачі. Булерами як правило виступають діти, що мають риси характеру нарциса. Основна особливість нарциса – прагнення до влади, самоствердження за рахунок інших.

Психологи виділяють такі типові риси булера: такі діти впевнені, що якщо вони підпорядкують собі всіх однокласників, їм буде легше домогтися бажаного: хочуть бути в центрі уваги; вважають себе вище жертви; якщо ці діти не є лідерами класу, то прагнуть стати ними. Найбільша група дітей, які беруть участь у цькуванні – спостерігачі. Вони виступають основною масою шкільного булінгу в класі. Не зважаючи на пасивну роль, спостерігачі є важливим елементом булінгу. Адже саме щодо них спрямований інформаційний ефект від процесу насилля. Практично, цькування можна вважати прототерористичним актом, у якому головна ціль – не лише здійснення агресії щодо жертви. Його ціллю є й залякування інших, з метою стимулювати або до

активнішої підтримки булера (трансформація у послідовників), або – призвести до усвідомлення власної невливовості спостерігача (пасивного сприйняття реальності) та прийняття ним правил гри, яку нав’язує переслідувач [1, с. 42].

Основна проблема жертви – це формування заниженої самооцінки, або ж загострення уже сформованої заниженої самооцінки. Не завжди низька самооцінка призводить до того, що людина знаходиться на найнижчих щаблях людської ієрархії. Навпаки – для окремих осіб це може стати викликом, що може призвести до певних досягнень в різних сферах. Як правило, жертви шкільного насилля (особливо, якщо це має системний характер) стають тривожними, нещасливими дорослими, з постійними проблемами щодо впевненості в собі.

Жертви та свідки булінгу часто стають екстерналами – людьми, які залежать від думки інших, неспроможні позиціонувати свої інтереси та завжди займають позицію підкорення. Ця модель поведінки закладається у дитячому віці і без корекції може призвести до пасивності та неартикульованості інтересів уже дорослої людини [1, с. 38].

Спостерігачі ззовні пасивно сприймають прояви булінгу у своєму колективі. Однак, на психологічному рівні вони через себе проводять те, що відбувається у школі. У них також присутній страх (стати жертвою), вони можуть переживати через власну безпорадність (не можуть зупинити насилля), а також – звинувачувати себе у тому, що вони або приєдналися до переслідувача, або – не намагалися зупинити його. У більшості випадків діти усвідомлюють, що найкращий шлях у системі самозбереження – це підтримати сильного булера, особливо під загрозою стати наступною «жертвою».

Їх може переслідувати почуття провини через те, що не відстоюють чужі інтереси, що не заступаються за дітей, яких принижують, через те, що вони підтримують кривдника. Але почуття провини у них присутнє не довго, поступово, діти стають цинічними і безжальними до жертв. Спостерігачами найчастіше є діти, які бояться бути на місці жертви; які не бажають виділятися з натовпу однокласників; діти, які раніше піддавалися насильству, бажають відігратися за свої приниження.

Завдання будь-якого суспільства, особливо якщо це стосується захисту прав дитини та формування майбутньої системи цінностей, – зменшити і кількість, і гостроту всіх крайнощів та активно сприяти дитячому колективу ефективно пройти процес формування як індивідуальних «я», так і групових «ми». І в результаті контрольованої соціалізації – прийняття таких соціальних цінностей, які дозволять змінити українське суспільство. Враховуючи те, що цькування носить груповий та масовий характер, то і його подолання має носити комплексний характер. Тобто включати у себе не лише роботу з окремими дітьми (або – виключно з жертвами), але й – з колективами та суспільством у цілому.

Одним із найбільш ефективних способів профілактики булінгу є – груповий. Даний підхід має на меті зменшити застосування насилля дітьми у межах однієї групи. Цей підхід передбачає проведення групових акцій, під час яких дітям у ненав'язливій формі засуджуватимуться акти насилля взагалі, вказуватиметься до чого вони призводять.

Список використаних джерел:

1. Український інститут дослідження екстремізму – Стоп шкільний терор. Як зупинити дитяче насилля. – 2017. – 84 ст.
2. Закон України від 18.12.2019 року № 2657-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» // Відомості Верховної Ради України.

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

Назарін Ю.С.

студентка,

*Навчально-науковий інститут інформаційної безпеки
Національної академії Служби безпеки України*

РОЛЬ МОТИВАЦІЇ В УПРАВЛІННІ ЗАГАЛЬНООСВІТНІМ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ

Поняття мотивації тісно пов'язане з проблемою керування персоналом. Нові економічні відносини, породжені перехідним періодом, висувають і нові вимоги до персоналу. Це не лише добір, навчання і розміщення кадрів, але й формування нової свідомості, менталітету, а отже і методів мотивації [5, с. 23].

Для ефективного управління діяльністю загальноосвітнім навчальним закладом керівнику необхідно уміти визначати мотиваційні чинники своїх працівників. Найкраще це роботи під час відбору кандидата на роботу, саме на даному етапі уже можливо вивчити його мотивацію, адже високий рівень мотивації кандидата дозволить йому максимально швидко адаптуватись та набути необхідних навичок задля ефективної роботи. Визначення мотиваційних пріоритетів відбувається вже на етапі вивчення резюме кандидата, а під час бесіди можна з'ясувати мотиватори, що впливають на кандидата, що допоможе керівнику зрозуміти як правильно вмотивувати кожного працівника. Вивчення мотивації кандидатів дозволить закріпити професійних працівників й уникнути руху кадрів.

Мотивування як функція менеджменту – це стимулювання певної поведінки людини, зумовлене напруженням між потребами і можливостями їх задоволення. Свідома діяльність індивіда на виробництві і в управлінні ґрунтується на системі мотивів, які мають психологічну основу і зумовлюють його поведінку в соціальному середовищі: сім'ї, трудовому колективі, соціальній групі, суспільстві [3, с. 28-29].

Мотивом вважають спонукальну причину дій та вчинків людини. Основу мотивів утворюють внутрішні причини – первинні (природні) і вторинні (матеріальні і духовні), які здебільшого не виявляються відкрито. Явною формою вияву причин поведінки людини є інтерес, тобто: бажання, схильність, симпатія, любов, чи, навпаки, відраза, антипатія, ненависть. Інтереси можуть виявлятися у різноманітних сферах: економічній, соціальній тощо [2, с. 123].

Задля того, аби зрозуміти поведінку працівника й побудувати ефективну систему мотивації персоналу важливо знати ключові принципи, що лежать у основі мотивації персоналу: принцип системності; комплексний підхід; принцип пропорційності; диференціація; принцип своєчасності; переважання позитивної мотивації; зрозумілі й чіткі критерії; принцип законності; повага до особистості й гідності співробітників [1, с. 27].

За допомогою управління мотивацією педагогічних працівників директор зможе підвищити результативність роботи кожного педагога, створити сприятливий соціально-психологічний клімат в трудовому колективі, сформувати імідж навчального закладу.

Методи мотивації, які раніше використовувались в навчальних закладах все частіше мають короткотривалу дію або ж взагалі не є дієвими. Такими мотиваторами до прикладу є нагорода викладачів грамотами, фронтальні перевірки тощо. Через те, що існує обмеженість фінансових та інших матеріальних ресурсів начальних закладів, директору необхідно уміти комплексно застосовувати матеріальні та нематеріальні методи мотивації педагогів. Також можливе застосування нетрадиційних методів мотивації, наприклад: виділення вільного часу, можливості відвідування наукових заходів задля підтримки творчої, винахідницької діяльності, система внутрішніх тренінгів, програми індивідуального розвитку. Нетрадиційні методи мотивації не потребують значних затрат, проте мають високу ефективність. Даний метод мотивації застосовується у Франції, США та Японії.

Управління мотивацією педагогічних працівників є однією з умов, необхідних для перспективного розвитку навчального закладу, а отже і забезпечення його успіху. Ситуація успіху – це така ситуація, у результаті якої дії, здійснювані людиною, призводять до почуття

задоволення за свої досягнення, гордості за свою правду, самоповаги. Успіх – громадське визнання, схвалення чого-небудь, чийхось досягнень [3].

Роль мотивації в управлінні загальноосвітнім навчальним закладом важко переоцінити.. Директорові потрібно ретельно продумати всю систему мотивації діяльності підлеглих, мати на увазі проблеми мотивації при реалізація інших функцій управління.

Підсумовуючи, ми можемо дійти висновку, що з метою забезпечення якісного управління мотивацією педагогічних кадрів навчального закладу, керівнику необхідно виявити мотиватори працівника на етапі прийому на роботу. Також слід використовувати в комплексі матеріальні та нематеріальні методи мотивації для досягнення якісної мотивації співробітників.

З'ясовано, що вміння мотивувати працівників – одна зі складових управлінської компетентності керівника закладу освіти. Для того, щоб мотивація несла очікувані результати, система мотивації в загальноосвітньому навчальному закладі повинна базуватися на принципах системності; комплексного підходу; принципу пропорційності; диференціації; принципу своєчасності; переважання позитивної мотивації; зрозумілі й чіткі критерії; принципу законності; поваги до особистості й гідності співробітників.

Список використаних джерел:

1. Кулик Є. І. Збірник розвиваючих проєктів, розроблених в рамках «Програми підготовки перспективного кадрового резерву ВП «Атомремонт-сервіс». – 2019. URL: <http://ars.atom.gov.ua/ars/wp-content/uploads/2019/12/Sbornik-dokladov-.pdf> (дата звернення: 27.05.2020).
2. Маккензи Р. А. Ловушка времени. Как сделать больше за меньшее время / Р.А. Маккензи. – М.: Новое дело, 2004. – 365 с.
3. Мармаза О. І. Менеджмент в освіті: секрети успішного управління / О. І. Мармаза. – Х.: Основа, 2005. – 176 с.
4. Санталайнен Т., Поренне П. Управление по результатам / Т. Санталайнен, П. Поренне. – М.: ОТМ-МИР, 2008. – 389 с.
5. Цандер Э. Практика управления / Э. Цандер. – М.: Экономика, 2003. – 232 с.

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ

Волощук І.А.

кандидат педагогічних наук, доцент;

Михайлова Я.А.

студентка,

Криворізький державний педагогічний університет

МЕТОДИКА ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

На сьогоднішній день патріотизм є показником моральності людини. За В.О. Сухомлинським, патріотизм – це серцевина людини [1, с. 175]. Любов до Батьківщини є однією з найважливіших рис всебічно розвиненої особистості. Патріотичне виховання – основа всієї навчально-виховної роботи в школі. Це одне з найскладніших завдань – виховати дітей свідомими членами суспільства, прищепити почуття любові до Батьківщини.

У зв'язку з цим виникає потреба пошуку нових підходів і шляхів до виховання патріотичних почуттів як базової якості особистості, вивчення досвіду та ідей відомого вітчизняного педагога з виховання патріотизму. Адже Василь Олександрович залишив нам у спадок ефективну методику патріотичного виховання, яка актуальна і нині [2, с. 2].

В.О. Сухомлинський був першим за радянських часів українським педагогом, хто звернув увагу на патріотизм як основу становлення особистості, як головну проблему педагогіки. Донька В.О. Сухомлинського в питанні патріотичного виховання молоді поділяє думку батька. Так, на думку вченої, патріотичне виховання має поєднувати формування любові до близьких і рідних з формуванням поваги та толерантного ставлення до інших народів, мов, культур, традицій [2, с. 3].

Василь Олександрович з особливою увагою ставився до молодших школярів. Саме цей вік він вважав чутливим до виховного

впливу рідних, вчителя і середовища. Вихованці завжди привертали його увагу своєю відкритістю до емоційного спілкування, образного бачення світу, адже уява та несподівані висловлювання спонукали їх до власної творчості.

На думку педагога, виховання патріотизму необхідно починати ще у дитинстві з виховання таких якостей як чуйність, доброта, відповідальність. Адже ці якості полегшують розуміння проблем, з якими стикається суспільство і є основою «добробуту громади та розквіту держави».

В.О. Сухомлинський писав: «Любов до Батьківщини починається із захоплення красою того, що бачить перед собою дитина, чим вона милується, у що вкладає частку своєї душі. Захоплення красою землі, де жили діди і прадіди, де нам судилось прожити життя, повторити себе в дітях, постаріти і піти в землю, яка народила нас, – це найважливіше емоційне джерело любові до Батьківщини» [3, с. 156]. Педагог навчав помічати красу навколо себе, дивуватися всім звичним речам та явищам, які відбуваються в природі; прищеплювати любов до батьків, родичів та рідної землі; поважати старших та шанувати людей похилого віку.

У вступі до праці «Як виховати справжню людину» він зазначав: «Чим менша дитина і чим більше в неї радощів, дарованих у готовому вигляді старшими, тим важливіше, щоб найбільшою радістю колективу й особистості було творення радості для інших людей – для своїх товаришів, для матерів і батьків, для людей похилого віку. Одне з першочергових завдань вихователя – пробуджувати емоційну проникливість, уважність, тонкість почуттів...» [3, с. 156].

Педагог-новатор радив ознайомлювати дітей з історією Батьківщини, її національними героями та видатними особистостями, оскільки це дозволяє виховати в них почуття гордості за свій народ та свою країну. Ще у дитинстві мають сформуватися «особисте ставлення людини до святинь Вітчизни – рідної землі, її свободи і незалежності, честі і гідності, героїчного минулого і величного сучасного нашого народу» і народитися почуття обов'язку перед Батьківщиною [3, с. 165].

Отже, В.О. Сухомлинський створив власну методику патріотичного виховання, яка не втрачає актуальності і в наші дні, адже у шанобливому ставленні до рідної землі, в героїзмі і хоробрості ставати на захист Батьківщини яскраво виявляється творення Людини.

Список використаних джерел:

1. Сухомлинский В. А. Родина в сердце / Сост.: А. И. Сухомлинская, Л. В. Голованов; Фотоочерк А. А. Кулешова. – Москва : Мол. гвардия, 1978. – 175 с.
2. Сухомлинська О. В. Виховання як соціальний процес: особливості сучасних трансформаційних змін / О. В. Сухомлинська // Шлях освіти. – 2004. – № 2. – С. 2–3.
3. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину. Т. 2. // В. О. Сухомлинський. – Київ : Вид-во «Радянська школа», 1976. – С. 156–165.

Люлька Г.А.

аспірант,

*Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка*

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНИХ ВЗАЄМОВІДНОСИН БАТЬКІВ І ДІТЕЙ ЯК ЗАВДАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Різноманіття соціальних проблем дестабілізує життєві функції сім'ї і знижує її здатність до адаптації в нових умовах. Рівень розвитку сучасного суспільства підкреслює значущість толерантних взаємовідносин для виховання підростаючого покоління і ставить перед батьками завдання будувати толерантні взаємини між членами сім'ї.

Толерантність у світлі сімейних взаємин визначається як певна установка на сприйняття, розуміння і дії дітей і дорослих стосовно один одного, що ґрунтуються на взаємній повазі, інтересах, цінностях і позиціях, зайнятих обома сторонами [3, с. 2].

У сім'ях часто спостерігається небажання батьків визнавати за дитиною право на свободу дій і вчинків, вибір ідеалів, бути самим собою, відрізнятись від батьків. Дорослі не приймають свою дитину такою, якою вона є, не поділяють поглядів і цінностей молодіжної субкультури. Подібна позиція призводить до конфліктів, які тягнуть за собою дестабілізацію взаємовідносин між дорослими та дітьми. Як наслідок, втрачається їх здатність до спільної діяльності, вникають емоційні порушення і відхилення в поведінці.

Толерантність у взаєминах батьків і дітей характеризує здатність дорослих вбачати перспективу впливу конфліктів і непорозумінь на дитину, її розвиток і поведінку в цілому [1, с. 58].

Наступною характеристикою толерантних взаємовідносин у сім'ї є відмова батьків від монополії «знання істини» при розв'язанні виникаючих проблем та перекладання провини за вчинені помилки на дитину. Але це не означає відмову дорослого від власних поглядів, ціннісних орієнтацій та ідеалів. Толерантність у взаєминах між членами сім'ї передбачає поєднання стійкості як здібності дітей і дорослих реалізувати свої особисті позиції з гнучкістю – здатністю з повагою поставитися до переконань і цінностей один одного.

Толерантність проявляється і через спільний аналіз дій і вчинків членів сім'ї. Обговорюються і оцінюються не тільки дитина, її особистісні якості і поведінка, а і якості особистості та діяльність батьків.

Толерантність – це, перш за все, активне ставлення, що формується на базі визнання універсальних прав і основних свобод людини. Відтак, однією з характеристик толерантних відносин можна виділити активну взаємодію між батьками та дітьми з вираженням взаємної поваги та підтримки.

У зв'язку з цим педагогу слід проводити цілеспрямовану роботу з батьками учнів, роз'яснюючи важливість дотримання засад толерантності у спілкуванні з дітьми. Регулювання взаємовідносин батьків і дітей, що сприяє формуванню толерантності у взаємодіючих сторін, означає:

- вивчення стану, відстеження результатів взаємодії батьків і дітей;

- виявлення труднощів, проблем взаємодії в сім'ї та відбір педагогічних засобів їх регулювання;
- організацію вивчення і узагальнення передового досвіду взаємодії батьків і дітей;
- навчання учнів і батьків ефективної спільної діяльності і спілкування;
- створення сприятливого психологічного клімату для налаштування тісних контактів між батьками та дітьми в ході організації спільної діяльності.

При цьому вчитель має враховувати різноманітні фактори, серед яких тип сім'ї, наявність у сім'ї різних поколінь, вік дітей, соціальний статус сім'ї, найближче оточення сім'ї, проблеми, наявні в сім'ї.

Діяльність вчителя з формування толерантності у взаєминах дітей і батьків включає наступні етапи:

- підготовчий, або діагностичний, в ході якого визначається початковий рівень проблеми толерантності у взаємовідносинах членів сім'ї;
- цільовий, який передбачає постановку цілей і завдань формування толерантності у взаєминах дітей і їх батьків на базі результатів їх вивчення;
- змістовний – вибір системи засобів і визначення умов ефективності виховання толерантності у взаєминах дітей і їх батьків, пілотажна апробація розроблених педагогічних умов;
- процесуальний – способи, методи і прийоми становлення толерантних взаємовідносин між батьками та дітьми, використання конкретних методик, індивідуальна робота з сім'єю, робота з кількома сім'ями, що мають подібні або діаметрально протилежні проблеми;
- підведення підсумків – порівняння отриманого результату з запланованим, висновки про просування у вирішенні поставлених цілей і завдань, обговорення перспектив подальшого співробітництва [2, с. 13].

Таким чином, проблема формування толерантності у взаємовідносинах батьків і дітей є складною і багатоаспектною, для ефективного вирішення якої необхідний комплексний підхід з боку педагога. Він передбачає розвиток взаємовідносин і спілкування у

родині, набуття батьками знань про толерантність як найважливішу цінність суспільства і готовності керуватися набутими знаннями в своїй поведінці. Оптимальне вивчення і регулювання толерантних взаємин між батьками і дітьми можливе в ході організації спільної діяльності педагогів, учнів та їх батьків.

Список використаних джерел:

1. Бондырева С. К. Толерантность (Введение в проблему). Москва : МОДЭК, 2016. 240 с.
2. Горинцева Н. Воспитание толерантности во взаимоотношениях родителей и детей. *Педагогика*. 2018. № 4. С. 12-14.
3. Михайліченко Ю.В. До питання про педагогічні аспекти формування толерантного ставлення у сім'ї. *Початкова школа*. 2017. № 3. С. 2-4.

ДОШКІЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Аль-Хамадані Н.Д.

викладач;

Сидоренко Н.М.

викладач,

ВП «Лисичанський педагогічний коледж

Луганського національного університету імені Тараса Шевченка»

ГЕОКЕШИНГ ЯК ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ STREAM-ОСВІТИ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Актуальність проблеми впровадження STEAM-освіти в навчально-виховний процес закладів дошкільної освіти підтверджує пильну увагу до неї українських науковців. Тривожною тенденцією, на думку дослідників, є перевага традиційних методів роботи з дітьми дошкільного віку в цьому напрямку, що призводить до зниження пізнавального інтересу у дітей під час освітнього процесу. Тому, перед фахівцями дошкільної галузі постає питання: що потрібно змінювати – себе чи свої методи та підходи, які ще донедавна так блискавично спрацьовували?

Є багато відповідей, але розуміння цієї проблеми одне – на сучасному етапі формування та розвитку особистості сучасної дитини вже недостатньо надавати матеріал на заняттях в традиційній формі, потрібні докорінні зміни в організації освітнього процесу дітей дошкільного віку.

Який вихід? Педагог повинен першим звернутись до нових форм організації освітнього процесу. Використовуючи такі форми у своїй діяльності, вихователю вдається досягти головної мети – розвитку у своїх вихованців здатності до самовизначення, сомоорганізації і самореалізації, значно підняти рівень навченості при низькій мотивації дитини. Однією з таких форм є освітній геокешинг.

Геокешинг – це захоплююча командна гра, в якій присутні: подорож, знаходження місця розташування заданих об'єктів, пошук

інформації про об'єкти і відповідей на питання, розвиток допитливості та пізнавальної активності, уміння спілкуватися і знаходити в результаті спілкування потрібну інформацію, вирішувати проблему спільно. Це туристична гра із застосуванням супутникових навігаційних систем, суть якої полягає в пошуку схованок і скарбів [2].

Питання геокешингу розглядаються у працях Л.Є. Марченка, Н.О. Рабчун, Є.Є. Скуритиної, а також популярні статті в Вікіпедії та посилання в соціальних мережах [2; 3]. Однак комплексної методично і науково обґрунтованої праці з питань геокешингу нами не було виявлено. Отже мета нашої статті полягає у визначенні методики організації освітнього геокешингу в закладах дошкільної освіти.

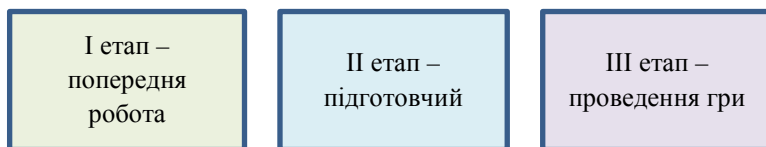
На думку багатьох дослідників, геокешинг – це ігрова форма організації освітнього процесу, під час якої створюється освітньо-пізнавальний простір. Вона тісно переплітається з квестовою та проектною технологіями. Така форма роботи дозволяє дитині бути активним учасником пізнання навколишньої дійсності (експериментування, досліди, різні соціальні та педагогічні ситуації, акції). Як результат формування вітагенного досвіду та інтелектуально-психологічного потенціалу (дивергентне мислення) кожної дитини, незалежно від її здібностей і рівня розвитку.

Геокешинг є дійсно потужним інструментом, який дозволяє підняти на якісно новий рівень і наповнити іншим практичним змістом організацію проектної діяльності вихованців. Гра може використовуватися як для практикування із сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями, так і для розширення уявлень дітей з ознайомлення з природою, формування елементарних математичних уявлень, грамоти, ознайомлення з соціумом тощо. Під час геокешингу діти освоюють супутникові навігаційні системи GPS, досліджують території, ознайомлюються з флорою і фауною нової місцевості, виконують творчі завдання. Його точками можуть бути місця поширення рідкісних видів рослин (популяції), геологічні та культурні пам'ятки, історичні місця тощо. Етапи створення і пошуку схованок перетворюються в активний пізнавальний процес, який наповнює навчання новим практичним значенням. Впровадження

даної технології в дошкілля допомагає розширити межі освітнього простору і вивести його за рамки закладу дошкільної освіти. Варіантів організації проектів у формі освітнього геокешинг може бути дуже багато (біокешинг, екокешинг, фотокешинг, соціокешинг, кейскешинг). Під час ігрових дій діти складають карти, схеми, ігри-хованки, знайомляться з програмою Google Планета Земля [3].

Як і будь-яка форма освітнього процесу геокешинг має певну структуру (рис. 1).

Рис. 1. Структура освітнього геокешинг

Кожний етап гри має певні завдання та форми роботи (табл. 1) [2].

Таблиця 1

Організація геокешинг

Етап геокешинг	Завдання етапу	Форми роботи
I етап – попередня робота	Формування, розширення знань з теми геокешинг. Ознайомлення з картами-схемами, вміння визначати об'єкти на картах	Бесіди, екскурсії, кінодидактика, ознайомлення з програмою Google Планета Земля, педагогічні та соціальні ситуації, ранкові зустрічі, складання карт, ігри-хованки.
II етап – підготовчий	Підготовка етапів та завдань геокешинг	Бесіди, досліді, експериментування, організація міні-музеїв, мозковий штурм, моделювання.
III етап – проведення гри	Виконання ігрових завдань	Квест, педагогічні та соціальні ситуації, спостереження, полілог, розвага, сторітелінг.
IV етап – презентація роботи	Підведення підсумків геокешинг	Фотовиставки, творчі виставки, створення книжок, батьківські збори, драматизації, відеозвіти.

Враховуючи теоретичні положення організації геокешингу нами було створено палеонтологічний геокешинг «Пісочниця часу» для дітей старшого дошкільного віку, в основу якого покладені сучасні ігрові та ІКТ-технології. Палеонтологія – це наука, яка вивчає особливості будови і життєдіяльності організмів, які існували в геологічному минулому, з збереженим викопним рештками, слідами життєдіяльності. Мета геокешингу полягала у розширенні знань дітей про зародження життя на Землі, якими були перші рослини та тварини, знайомство з професією «археолог», розширення знань дітей з геології.

Розкриємо етапи реалізації гри та основні форми роботи (табл. 2).

Таблиця 2

Етапи реалізації геокешингу

Етап геокешингу	Завдання етапу	Форми роботи
I етап – попередня робота	Формування палеонтологічних знань у дітей	Бесіда «Подорож в минуле», екскурсії до палеонтологічного музею, кінодидактика (мультфільм Смішаріки), ознайомлення з програмою Google Планета Земля, створення палеонтологічної діорами, складання карт, гра-схованка «Розкопки».
II етап – підготовчий	Підготовка етапів та завдань геокешингу	Бесіди, досліді «Вулкан», організація міні-музею «Палеонтологічний акваріум», мозковий штурм «Життя дінозаврів», моделювання «Геологічні розкопки».
III етап – проведення гри	Виконання ігрових завдань	Квест (виконання завдань від дінозаврика Діно, сторітелінг «Археологічні історії», подорож до шахтних копалин.
IV етап – презентація роботи	Підведення підсумків геокешингу	Фотовиставки, творчі виставки, створення книжок, батьківські збори, драматизації, відеозвіти.

Введення нових форм організації освітнього процесу є важливим фактором ефективності освіти. Геокешинг – це засіб самовираження дитини, можливість гарно провести час. Така форма роботи дозволяє

комплексно підходимо до розвитку дітей: і психічні процеси, і рухова активність, і математичні уявлення, і пізнання навколишнього світу, і конструювання, і розвиток мови, і формування співробітництва і взаєморозуміння при виконанні спільної справи. Тому технологія «освітній геокешинг» зайняла своє місце в системі роботи в дитячому садку. Вона стала цікавим і захоплюючим процесом, як для дітей, так і для дорослих.

Список використаних джерел:

1. Каталог Національної парламентської бібліотеки України [Електронний ресурс] : [політемат. база даних містить відом. про вітчизн. та зарубіж. кн., брош., що надходять у фонд НПБ України]. – Електронні дані (803 438 записів). – Київ : Нац. парлам. б-ка України, 2002-2015. – Режим доступу: <https://catalogue.nplu.org> (дата звернення: 30.03.2018). – Назва з екрана.

2. Рабчун Н.О. Геокешинг – це весело [Електронний ресурс] / Наталія Олександрівна Рабчун // Золотий ключик – 2017. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0B-00U4x1abraDlzeGRqSDVtNGs/view>

3. Освітній геокешинг як засіб розвитку інформаційно-комунікаційних навиків у вихованців [Електронний ресурс] / Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді. – Режим доступу: <https://nenc.gov.ua/wp-content/uploads/2015/01/23-01-19.pdf> (дата звернення: 12.03.2018). – Назва з екрану.

Балла Л.В.

старший викладач;

Овчіннікова А.Ю.

студентка,

Харківська гуманітарно-педагогічна академія

Харківської обласної ради

ВИКОРИСТАННЯ КАЗКИ У ФОРМУВАННІ МОРАЛЬНИХ І ДУХОВНИХ ПОЧУТТІВ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Художня література і усна народна творчість – невичерпне джерело мудрості, знань, духовності, краси. Крім того це – важливе

джерело розвитку дитячого мовлення. Виховна та художня цінність цього виду мистецтва обумовлена специфікою засобів втілення в ньому художнього образу, насамперед, мовних засобів виразності, адже мова літературного твору є найкращою, найвищою формою літературного мовлення, якому діти прагнуть наслідувати. Казка – животворне джерело дитячого мислення, благородних почуттів і прагнення» [2, с. 77].

Актуальність даної теми пов'язана з тим, що сьогодні стали незаслужено забуватися найбільш ефективні і перевірені засоби і методи виховання дітей. Казки є одним з найдавніших засобів морального, етичного виховання майбутніх поколінь.

Аналіз літературних джерел дозволив констатувати, що високо оцінювали роль казки у вихованні та розвитку особистості дитини К. Ушинський, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Крутій, Д. Соколов, Л. Стрелкова та інші. Зокрема, Л.П. Стрелкова, наголошує на тому, що казка активізує уяву дитини, заставляє її співпереживати і внутрішньо співдіяти з персонажем, в результаті чого у дитини з'являються не лише нові знання і уявлення, але, що найголовніше, нове емоційне ставлення до оточуючого: до людей, предметів та явищ [1, с. 56].

Дитячі психологи вважають це великим упущенням батьків у справі виховання дітей. Багато малюків не чули ні про Колобка, ні про Червону Шапочку, ні про Івасика Телесика, і дуже шкода. Тому що діти, яким читають казки, швидше починають говорити, і не просто видають набір слів, а висловлюються цілими реченнями гарною літературною мовою. Багатьом дітям батьки не читають казки.

Казкотерапія – це найдавніший психолого-педагогічний метод. Він визнається як один з найефективніших видів естетотерапії для дітей (особливо дошкільного та молодшого шкільного віку) [5, с. 254].

Казкотерапія, звичайно, найбільш дитячий метод, тому що вона звернена до чистого дитячого початку кожної людини. Зразки усної народної творчості, які виникли і функціонують у дитячому середовищі: ігрові пісні, лічилки, жарти, дражнилки, мирилки, кричалки тощо [1, с. 226].

Вчені називають такі 5 основних причин демонстрування дитиною свого протесту проти соціуму: бажання привернути до себе увагу дорослого; бажання володарювати (завдання при роботі з казкою – навчити таку дитину відчувати незмінний тягар людини яка володіє владою-турботу про своїх підлеглих); помста дорослим; дитині страшно; у дитини не сформоване почуття міри (невихованість) [5, с. 258].

Через сприйняття казок ми виховуємо дитину, розвиваємо його внутрішній світ, лікуємо душу, даємо знання про закони життя і способи прояву творчої сили та кмітливості. Казка відома дітям з дошкільних років. Її привабливість – у сюжетності, таємничості, фантастичності. Неможливо уявити дитяче мислення без казки, живої, яскравої, яка засвоюється свідомістю, почуттями людини як певної сходинки людського мислення [4, с. 45].

Важливою рисою казкового епосу є яскраво виражена дидактична спрямованість казок. Це своєрідна історія життя, яка у доступній формі несе дітям історичну правду, інформацію про історію життя українського народу.

Для маленької дитини художня література й дитяча книжка є потужним засобом емоційного розвитку, тому що спостерігаючи за виразом обличчя дорослого, який читає книгу, та розглядаючи ілюстрації, дитина намагається наслідувати вираз обличчя того, хто їй читає вірш, казку чи оповідання, копіює вираз обличчя персонажів літературних творів – показує як вони радіють, сумують, як дивуються. Слухаючи літературні твори, дитина вчиться радіти, співчувати та сумувати. Отже вона не тільки знайомиться з різними емоційними станами людини, а й тренується відчувати та передавати свої почуття. У дошкільному навчальному закладі жоден із жанрів літератури не користується такою популярністю, як казка. Прекрасний витвір народної фантазії, казка приваблює не тільки гуманістичними ідеями, а й досконалою формою, що є наслідком роботи над нею багатьох поколінь казкарів. Казка – це усний народний твір, який виник у безпосередньому спілкуванні оповідача зі слухачами [3, с. 145].

Психологи, педагоги, лінгводидакти вважають казку дієвим засобом виховання й використовують її для розвитку різних сторін

особистості дитини. Виразно, в доступній для дитини формі казки розкривають національні та загальнолюдські цінності, що склалися історично. Вони виступають своєрідною історією життя, яка в доступній формі несе дітям інформацію про історію життя українського народу.

Протягом тисячоліття народ видозмінював, опоетизовував історію, але ім'я та славу героя залишив незмінною. У казках збирається все варте уваги нащадків, це своєрідний сплав життєвого досвіду і мрій, реальності й вимислу, який вчить дітей і є скарбом народної дидактики. Саме тому вони потребують вивчення їх педагогічної цінності для розвитку та виховання дитини в дошкільний період.

Ученими доведено, що через емоційну взаємодію з образами діти засвоюють певні знання і уявлення, виробляють конкретні судження, формулюють особистісні висновки. Адже, на думку К. Ушинського, дитина «...мислить образами, формами, фарбами, звуками», тому здатна до систематизації та усвідомлення знань через певні образи. Чим яскравішим є образ, тим сильніше впливає він на почуттєву сферу дитини, забезпечуючи міцність запам'ятання отриманої інформації. Яскраві образи у поєднанні з пізнавальною інформацією втілені саме у казках [2, с. 89].

Окрім читання, розповідання й бесіди, педагогами дослідниками А. Богуш, Н. Лисенко, підкреслено важливість застосування таких методів і форм роботи з казкою, як перегляд казок у телепередачах і кінофільмах, дидактичні ігри за мотивами казок, переказування знайомих творів дітьми, створення нових казок на старий лад, самостійне складання дітьми нових казок. Саме останні з перелічених методів виділяв видатний педагог В. Сухомлинський, стверджуючи, що створення казок один з найцікавіших для дітей видів поетичної творчості й водночас важливий засіб розумового розвитку.

Отже, казка – найпопулярніший в дошкільному віці вид літературної творчості, що розкриває безмежний світ дитячої уяви. Найважливіша функція казки полягає у вияві моральних цінностей, засвоєння гуманних принципів, розвитку мовлення, здатності до

етичних суджень і оцінок, формуванні у слухачів дружніх відносин, любові до рідної землі.

Список використаних джерел:

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / Наук. ред. та упоряд. О.Л. Кононко. – 2-ге вид., випр. – К.: Світич, 2008. – 430 с.
2. Кононко О.Л. Душевність, людяність, ширість // Дошкільне виховання. – 1999. – № 2. – С. 8–9.
3. Лещенко О.М. Естетичне виховання дітей дошкільного віку // Дошкільне виховання. – 2003. – № 9. – С. 12-16.
4. Медведева И.Я., Шишова Т.Л. Книга для трудных родителей. – М.: Роман-Газета, 1994. – 269 с.
5. Фесюкова Л.Б. Воспитание сказкой: Для работы с детьми дошк. возр. – Харьков: Фолио, 1996. – 464 с.

Джежер-Личова С.М.

вихователь-методист,

КЗДО № 1 «Малютко», м. Сватове

ЕМПАУЕРМЕНТ-ПЕДАГОГІКА – ЦЕ ШЛЯХ ВІД МОТИВАЦІЇ І НАТХНЕННЯ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Наш час – це ера цивілізації, епоха організаційних та інформаційних технологій, епоха технічної культури, епоха відповідального, дбайливого ставлення до довкілля та здоров'я людини. Новому періоду розвитку людства має відповідати нова філософія освіти, нові системи, нові моделі навчання.

Сталий розвиток – це стабільний, збалансований розвиток економічної та соціальної сфер при раціональному використанні екологічних ресурсів для забезпечення здорового та якісного життя нинішніх та майбутніх поколінь. Освіта для сталого розвитку в навчальному процесі передбачають такі зміни:

1. Для педагогів – це перехід від передачі знань до створення умов для їх активного засвоєння та отримання практичного досвіду.

2. Для дітей – це перехід від пасивного засвоєння знань до активного їх пошуку, практичного осмислення (висловлювати та відстоювати власну точку зору, вміти приймати самостійні рішення у власному повсякденному житті).

Освітня стратегія і тактика в інтересах сталого розвитку реалізується на засадах одного з напрямів гуманістичної педагогіки – педагогіки емпauerменту (з англ. empowerment – надання людині мотивації й натхнення до дії) [1, с. 56].

Працюючи над проблемою формування в дітей дошкільного віку соціально доцільної поведінки на засадах педагогіки «емпауерменту», перед нами постали певні питання:

- Як побудувати роботу з виховання культури ресурсозбереження у дітей дошкільного віку?
- Як зробити освітній процес не відірваним від реального життя?

Звернувшись до досвіду зарубіжних країн, побачили, що процес провадження сталого розвитку за кордоном почався значно раніше, ніж в нашій країні. Там велика увага приділяється викладанню наук про Землю, про життя. Важливе значення в цьому процесі мають спеціальні гос-подарства, в яких діти можуть спілкуватися з тваринами, доглядати за ними.

У Західній Європі екологічне виховання починається з трьох років. В дитячих садках Болгарії дітей знайомлять із природою в процесі ігор, в їхній трудовій діяльності на присадибних ділянках. У Норвегії працівники дитячих садків зобов'язані мати спеціальну підготовку, повинні знати основи екології та охорони природи, стан природних ресурсів своєї країни, володіти методиками екологічної освіти і виховання. Фінляндія – систематичне екологічне дошкільне навчання починає з 5 років у спеціальних Центрах природи. Цікава форма залучення дітей до природи є у Швеції, де вже 40 років працюють лісові школи – школи Мулле, створені за ініціативою Госта Фрома.

Вигадана Госта Фромом казка з роками втілилась у стрімку науку (педагогіка+екологія) і широку практику природних шкіл Швеції у вигляді так званих «сходинок розвитку». На першій сходинці дітей вчать любити природу, щоб малюку було приємно і весело в будь-

яку погоду. На другій – малюк сповнений вражень і вчиться спостерігати за природним довкіллям. На третій – дитина починає розуміти, що все живе і неживе в природі взаємопов'язано. На четвертій – дитина впевнюється, що люди можуть впливати на природу, але це природі, не завжди на користь. Іноді навіть на шкоду! На п'ятій сходинці – дитина починає розуміти, що вона теж частинка природи, яку треба берегти, а не руйнувати. Шоста сходинка – доросла людина приймає рішення, від яких залежить не лише екологія країни, але й життя людини в ній.

Упродовж останніх шести років в Україні діє спільний зі Швецією проект «Освіта для сталого розвитку в дії». Одна з часток цього проекту втілений у життя дитячих садків нашого міста у вигляді книжечки «Чепурик- захисник довкілля». Тому ми залучили в життя нашої групи іграшкового персонажа Чепурика, який слідкує за станом довкілля в нашому місті. Разом з ним діти ходять на прогулянки, екскурсії, проводять досліди, вчать раціонально використовувати природні ресурси, берегти природу та жити за принципом трьох «з» – зменшуй, збирай, застосовуй [2, с. 1-19].

Працюючи за програмою «Дошкільнятам – освіту для сталого розвитку», Н. Гавриш, О. Пометун, впроваджували в роботу сучасні підходи до організації навчального процесу, переплітаючи економічні, соціальні й екологічні аспекти життя людини [5].

Так, наприклад, інформування членів суспільства про основні проблеми сталого розвитку через еколого-інформаційні листівки – «Бережи воду», «Маленькі таємниці великої економіки», « Не палить листя – не забруднюйте повітря», буклети «Пластикові пакети в смітті – проблема для нащадків», «Не будь байдужим – захисти рідну землю!», які спонукали дорослих замислитися над своєю життєвою позицією. Виготовлення з дітьми та батьками книги «Скарг природи Сватівщини» дало змогу побачити наслідки «господарювання» людини в природі рідного краю. Тому діти та батьківська громада активно взяли участь у екологічних акціях: «Здай батарейку – збережи природу рідного міста», «Збережи ялинку», «Бережи воду!», «Здай макалатуру – збережи ліс», «Зимою кожній пташині – по зернині», «Природа наш дім, сміттю немає місця в нім», «Паперові відходи, які допоможуть зберегти природні ресурси», «Вода – скарб

природи», сімейний проект «Посади дерево роду». Спільно з батьками та дітьми провели брей-ринг « Життя без сміття», розваги «Свято Картоплі», «Теремок на новий лад». Наші діти стали членами Всеукраїнської дитячої спілки «Екологічна варта» та отримали право носити значок цієї організації. Це дало дітям упевненості в тому, що вони в змозі захищати природу, а тому звикають жити за принципами сталого розвитку, починають контролювати не лише свої дії та дії одне одного, а і дії дорослих та батьків. Тобто діти стають ініціаторами дій, спрямованих на сталий розвиток. Дошкільнята взяли участь в інтернет – конкурсах «Екологічної варти»: «Замість ялинки – зимовий букет», «Пташиний друг». Виготували разом з вихователем «Екологічну абетку» з правилами природокористування. За ініціативою дітей, батьківська громада долучилась до челленджа ««Екаторбинка замість пластикового пакету», розмістивши світлини з екаторбинами на стенді «А вам слабо?». Та стали активними учасниками ярмарку «Шедеври з побутових відходів» та міської благодійної акції «Віддай якщо не носиш, візьми якщо потрібно».

Інтенсивне зміна навколишнього життя, активне проникнення науково-технічного прогресу в усі її сфери диктують педагогу необхідність вибирати більш ефективні засоби навчання і виховання на основі сучасних методів і нових інтегрованих технологій.

На мій погляд одним з перспективних методів по впровадженню ідей сталого розвитку є метод проектної діяльності. Він ґрунтується на особистісно-орієнтованому підході до навчання і виховання, розвиває пізнавальний інтерес до різних областей знань, формує навички співпраці, дає дитині можливість експериментувати, синтезувати отримані знання, розвивати творчі здібності та комунікативні навички. А найголовніше – у роботі над проектами можна вдало поєднувати різні методи, прийоми та форми діяльності дітей, такі як:

- ТРВЗ;
- Методи критичного мислення кола Лоуллія та риба Фішбоун, кубик Блума;
- Методика схем-моделей у лексично-граматичній роботі (автор Крутій К.);
- Коректурні таблиці Н. Гавриш;

- моделювання;
- спостереження;
- експериментування;
- практично-дослідницька діяльність;
- різні види ігор;
- образотворча діяльність;
- міні-музеї;
- асоціативні справи (подивитися на звичне незвичним поглядом);
- створення колекцій;
- віртуальні та реальні екскурсії;
- Сторітеллінг;
- STREAM-лабораторії;
- участь в дитячих екологічних організаціях (Всеукраїнська дитяча організація «Екологічна варта», наприклад).

Проектування також орієнтоване на унікальні відносини «дитина-дорослий», які будуються на співучасті в діяльності. Вирішуючи пізнавально-практичні завдання разом з дорослими і однолітками, діти вчать сумніватися, мислити критично. Пережиті при цьому позитивні емоції підвищують впевненість в своїх силах, спонукають до нового пошуку знань, до перевірки наявних. Вчать орієнтуватися в інформаційному просторі, виконувати соціальні ролі (лідера, виконавця, посередника), бачити проблему, аналізувати її з різних точок зору, висувати гіпотези, робити висновки, приймати рішення [3, с. 14-16].

В результаті проектно-дослідницької діяльності дошкільники дізналися, як заощаджувати ресурси, приводячи власні приклади втілення цих правил в реальному житті. Діти аргументовано доводять свою думку, чому важливо заощаджувати ресурси планети Земля, як це може позначити на подальшому існуванні людей на планеті. Дошкільники вміють проводити власні дослідження для визначення важливості збереження чистоти природи, ощадливого використання електроенергії, води, а також активно залучають до цього батьків.

Застосування педагогіки «Емпаумерменту», починаючи з дошкільного віку, може стати змістовним ядром виходу з кризової ситуації, вирішенням проблеми погіршення загального стану

планети, а згодом і вирішення таких нагальних проблем, як соціалізація в суспільстві та формування природо-екологічної компетенції дошкільників, продиктована нормативами Базового компонента дошкільної освіти в Україні.

Список використаних джерел:

1. Висоцька О.Є. Освіта для сталого розвитку. Дніпропетровськ : «Роял Принт», 2011. С. 201.
2. Данчева О., Гуркіна Н., Цибульський А. Чепурик – захисник довкілля, Міністерство регіонального розвитку будівництва та житлово-комунального господарства України, швейцарсько-українського проекту «Підтримка децентралізації в Україні -Despro» та Сватівського міського голови Рибалко Е.В. 2015. С. 19.
3. Маршицька В. Екологічні проекти. *Дошкільне виховання*. 2001. № 5. С. 14–16.
4. Підліснюк В., Рудик І., Кириленко В., Вишенська І., Маслюківська О. Сталий розвиток суспільства: роль освіти. Київ : видавництво СПД «Ковальчук», 2005. С. 89.
5. Гавриш Н., Пометун О. Парціальна програма дошкільнятам – освіта для сталого розвитку. 2019. С. 23.

Плекан Т.О.

аспірантка,

Науковий керівник: Чайка В.М.

доктор педагогічних наук, професор,

*Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка*

ВПЛИВ ІНТЕГРАЦІЇ ВИДІВ ДИТЯЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ВИХОВАННЯ САМОСТІЙНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У сучасному світі гостро стоїть проблема всебічного розвитку компетентної особистості, яка готова бути самостійною у прийнятті своїх рішень та готовим брати на себе відповідальність. Центром освітнього процесу є дитина: її унікальність та розвиток

життєвонеобхідних вмінь і навичок; висуваються якісно нові вимоги до організації навчально-виховного процесу в закладах дошкільної освіти.

Зважаючи на одну з особливостей дітей дошкільного віку – цілісне сприймання навколишнього середовища, важливо, щоб навчання та формування певних вмінь та навичок відбувалось у системі. Інтеграція – це процес, який спрямований на те, щоб зробити навчання та виховання цілісним і систематичним.

Результати аналізу історико-педагогічних досліджень свідчать, що проблему інтеграції в освіті приділялася увага в усі періоди розвитку педагогіки і школи, як вітчизняної, так і зарубіжної. Серед вітчизняних науковців, які досліджували цю тему були: Л. Барилкіна, Л. Вороніна, Н. Гавришин, С. Гончаренко, І. Дьоміна, Н. Захарова, М. Іванук, А. Коломієць, Н. Костюк, С. Клепко, К. Крутій, А. Макаренко, Ю. Мальований, А. Миронов, М. Прокоф'єва, О. Савченко, О. Снісаренко, В. Сухомлинський, С. Тадіян, К. Ушинський та ін. Загалом ця проблематика досліджувалася в дисертаційних працях (Р. Гуревич, О. Левчук, Л. Медведєва, С. Старченко, Ю. Сьомін, Т. Тарасова, О. Тимошенко, М. Чапаєв, О. Янзіна та ін.).

Проблему «інтеграції в освіті» у своїх працях висвітлили такі зарубіжні науковці, як: Б. Ананьєв, Б. Алібугаєва, С. Архангельський, Б. Блум, А. Данилюк, Дж. Дьюї, Б. Єсіпов, Б. Кедров, Г. Кершенштейнер, С. Ковалік, Я.А. Коменський, К. Колесіна, Ю. Колягін, М. Ланг, С. Матісон, Б. Новик, І. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо, О. Спіркін, Р. Тайлер, В. Тюхтін, М. Фрімен та ін.

У процесі дослідження семантики поняття «інтеграція» у контексті сучасних дискусій, виявлено відсутність єдиних термінологічних підходів до його визначення.

Так, у педагогічному словнику зазначено таке визначення інтеграції – від латинської «integratio» – доповнення, відбудова цілого (integer – ціле), з'єднання до купи деяких частин чи елементів. У даному випадку поняття «ціле» розглядається як структурно упорядкована система, що виконує визначені функції [2, с. 135].

Так, Н. Костюк трактує інтеграцію, як процес взаємодії елементів із заданими властивостями, що супроводжується встановленням,

ускладненням і зміцненням істотних зв'язків між цими елементами на основі достатньої підстави, в результаті якої формується інтегрований об'єкт (цілісна система) з якісно новими властивостями, в структурі якого зберігаються індивідуальні властивості вихідних елементів [3, с. 8].

Найбільш точно дефініцію інтеграції трактує М. Прокоф'єва: «Інтеграція – це процес взаємодії елементів із заданими властивостями, що супроводжуються встановленням, ускладненням і зміцненням істотних зв'язків між елементами на основі достатньої підстави, в результаті якої формується зінтегрований об'єкт (цілісна система) з якісно новими властивостям, у структурі якого зберігаються індивідуальні властивості вихідних елементів [4, с. 9].

Інтеграція є однією з найперспективніших інновацій, яка здатна вирішити чисельні проблеми сучасної дошкільної освіти. Вже сьогодні є очевидним, що інтеграція, як метод створює оптимальні умови діяльності вихователів та дітей, є діючою моделлю активізації інтелектуальної діяльності та розвиваючих прийомів навчання та виховання. Інтеграція зобов'язує до використання різноманітних форм у навчально-виховній діяльності, що має вплив на ефективність сприйняття дошкільниками навколишнього світу, формування нових навичок і вмінь, виховання позитивних якостей особистості. Вона стає для всіх її учасників – і вихователів, і дітей, і батьків – школою співпраці та взаємодії, що допомагає разом просуватися до спільної мети.

Кожне вміння дитини важливо формувати у системі, а не епізодично, тому рекомендуємо інтегрувати види дитячої діяльності з метою виховання самостійності дітей дошкільного віку.

Важливою умовою інтеграції видів дитячої діяльності є пошук точок об'єднання. Інтеграція видів дитячої діяльності можлива, як в середині груп подібних видів діяльності (наприклад, види ігрової діяльності), так і між видами, які відрізняються за суттю та напрямком, але об'єднує їх один елемент (наприклад, мета: виховання самостійних умінь).

Важливими умовами інтеграції видів дитячої діяльності у вихованні самостійності є:

1) визначати мету та об'єкт інтеграції в навчально-виховному процесі;

2) чітко виділяти досліджувані питання інтегрованого явища, знайти точки об'єднання при виборі методів та форм;

3) розвивати усі процеси сприймання на кожному з етапів реалізації діяльності («чутливе вухо», «гостре око», «вмілі руки» (О. Савченко));

4) вихователь, у ролі партнера, який діє на рівні з дітьми. Наголошуємо, що педагог повинен завжди прийти на допомогу та допомогти порадою чи прикладом у виконанні дошкільником самостійної діяльності.

При партнерському стилі взаємодії дорослому не потрібно поспішати для досягнення результату, не потрібно все одразу пояснювати і підказувати, можливим є вільний пошук і допускається можливість і навіть необхідність помилки дитиною [5, с. 714];

5) добровільна участь дошкільника у запропонованому виді діяльності;

6) на перших етапах вихователь повинен запропонувати та пояснити алгоритм реалізації діяльності, надалі дошкільник самостійно обирає план дій;

7) в ході виконання завдання дитина повинна відчувати позитивні емоції, процес виконання повинен бути цікавим для неї.

Теоретичний аналіз проблеми дав змогу визначити такі переваги інтеграції видів дитячої діяльності у вихованні дітей дошкільного віку:

- врахування індивідуальних вікових особливостей дошкільника;
- формування навичок і вмінь у системі, відповідно до вікових особливостей дошкільника;

- інтенсивний розвиток когнітивних, діяльнісних, мотиваційних та емоційних процесів, як обов'язкових елементів самостійної діяльності;

- цілісне та ґрунтовне утворення нових навичок шляхом формування їх з кількох позицій;

- різноманітність форм і методів у виховній діяльності;

– формування вмінь у дітей швидко приймати рішення, критично і творчо мислити і синтезувати знання, вміння і навички у нових умовах;

– вдосконалення навичок системного мислення.

Вивчаючи можливості інтеграції в навчально-виховному процесі закладів дошкільної освіти, можна зробити висновок, що за цією методикою – майбутнє. У такий спосіб дошкільник розвивається всесторонньо та систематично; відбувається інтенсивний розвиток когнітивних процесів; формується високий рівень мотивації до виконання дій самостійно; розвиток допитливості, творчих вмінь; сприяє становленню особистості, яка готова приймати рішення самостійно.

Список використаних джерел:

1. Гавриш Н. В. Інтеграційні процеси в системі дошкільної освіти / Н. Гавриш // Вісник Дніпропетровського університету економіки та права імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». – 2011. – № 1(1). – С. 16–20.

2. Каджаспирова Г. М., Каджаспиров.А. Ю. Педагогический словарь. Москва: Академия, 2001. 368 с.

3. Костюк Н. Т. Интеграция современного научного знания как философская проблема. Киев: Вища школа, 1984. С. 7-52.

4. Прокоф'єва М. Ю. Інтеграція педагогічної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів і вчителів початкових класів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Прокоф'єва Марина Юріївна ; Південноукраїнський держ. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського. – Одеса, 2008. – 25 с.

5. Тимошенко И.И. Интеграция различных видов детской деятельности при обучении иностранному языку / Тимошенко И., Баранова Н. // Молодой учёный. – 2016. – № 27(131). – С. 714-715.

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ

Гомотюк О.Є.

*доктор історичних наук, професор,
Тернопільський національний економічний університет*

ПОГЛЯДИ М. ДРАГОМАНОВА НА ОСВІТУ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Аналіз світоглядних засад та напрямків розвитку освіти у попередні покоління дає можливість виокремити винятково важливе значення цієї сфери для майбутнього українців. Помітну роль у збагаченні історіософської основи української педагогічної науки передовими методами західноєвропейського наукового знання відіграв М. Драгоманов (1841–1895) – філософ і соціолог, історик і етнограф, культуролог і педагог, перший, хто оформив у чітку програму політичні прагнення українців. Будучи представником козацького роду із Полтавщини, він з молодого віку захоплювався історією, народною творчістю, просвітницькою діяльністю. На історико-філологічному факультеті Київського університету М. Драгоманов остаточно сформувався як професійний учений, педагог та громадський діяч [1]. Його магістерська дисертація «Питання про історичне значення Римської імперії і К.К. Тацит» визначалась одним із найгрунтовніших аналізів поворотних моментів європейської цивілізації на ранніх етапах розвитку. Вже цією працею було продемонстровано комплексний підхід до аналізу проблем і визначено напрям подальшого наукового інтересу у площині україно-європейських порівнянь.

Після завершення навчання на історико-філологічному факультеті молодий науковець почав працювати на кафедрі античної історії. М. Драгоманов брав участь у діяльності Південно-Західного відділення Російського географічного товариства, громадівському русі. Його активна і цілеспрямована незгода із русифікаторською

політикою царизму «виштовхнула» за межі держави і надовго викреслила з офіційної науки та освіти. М. Драгоманов змушений емігрувати за кордон, де заснував часопис «Громада» та соціал-демократичний гурток. Болгарський уряд запропонував М. Драгоманову посаду професора кафедри всесвітньої історії Софійського університету, де він і працював до кінця свого життя. Вченим оприлюднено чимало праць для розбудови шкільної освіти («Земство и местный элемент в народном образовании», «Чудацькі думки про українську національну справу», «Народні школи на Україні серед життя і письменства Росії» та ін.). До речі, вступна лекція («Стан і завдання науки древньої історії») до курсу загальної історії для студентів Київського університету торкалася питання методики вищої школи.

Роздуми М. Драгоманова фокусувались на обов'язку впровадження в громадське життя нових ідей, відображенні реального життя народу. Вчений наголошував, що «...любов до простого хлопа... мусить бути підвалиною нашої роботи, що знання народнього життя ми мусимо розширювати і збагачувати, а не забувати...». М. Драгоманов показав, що «...рух українського народу до самопізнання і просвіти на рідній мові є зовсім природний і конечний...» [2, с. 25–36]. У результаті цього руху, вважав науковець, має сформуватись українське суспільство і нація.

Слід зазначити, що М. Драгоманов зумів виховати покоління українських письменників і науковців новітньої школи, яка першою у Східній Європі виступила проти тероризму, засудивши вбивство, розробила першу федеральну конституцію для Росії, стала на захист малих національностей, заклала основи демократизму в українській свідомості, відстоюючи індивідуальні свободи пересічних громадян. «Щоб добитись чого-небудь і щоб стати у ширій пригоді народу, – зазначав мислитель, – український напрямок мусить не тільки узятись за кріпку працю, тверезу і впрост обчислену на те, щоб освітити уже видній потребі народу, вийти з старих народно-патріархальних форм бити і ідей і щоб першим ділом поставити не народність для народності, а соціальний, економічний і культурний чоловічий поступ народу, для чого народна мова і форма пропаганди мусять бути тільки практичнішою одежею, а не метою. Для такої

праці треба одложити набік романтичні мрії, не так часто дивитись назад, у археологію і етнографію, як уперед,... показуючи народові з симпатією в історії більш усього те, у чому можна побачити проби проведення у побит ідей будучого, як свободи особи, совісті, проби праці економічної, а найбільш усього налягати на розвій чуття гуманності і розширення духу свободи познакомленням народу з побитом других народів, та очистити його розум від поганського і середньовічного фанатизму, подати практичну поміч і виучити думати через науки природні» [3, с. 231]. Таким чином, вважаємо, що саме це висловлювання дає змогу зрозуміти теоретичний доробок науковця та педагога.

Увагу вченого привернули історичні пісні [4]. Застосовуючи історико-порівняльний метод, М. Драгоманов видав «Історичні пісні...», що було «...першою науковою роботою не тільки в Україні, а й у всіх слов'янських країнах» [5, с. 321]. Повчальною була наукова творчість М. Драгоманова як прихильника позитивізму О. Конта. Увага вченого до всіх різновидів історичних джерел, до фольклору як важливого носія історичної пам'яті українського народу, орієнтація на багаточинниковість історичного процесу, на історичний прогрес – це результат взаємовпливу західноєвропейської історіософії на його методологію. Ці наукові методи вперше впроваджені М. Драгомановим на українському ґрунті. «Замість відгадувати душу народа, ми вчимося з них ліпше розуміти історичний розвій народа, особливо розвій его вірувань і его фантазії», – наголошував І. Франко [6, с. 237]. М. Драгоманов, оцінюючи значення наукової обробки народних джерел, зауважував, що лише після неї «...историческая поэзия малорусского народа станет надежным источником для истории народа» [7, с. 46]. Саме навчання та виховання на основі здобутків української культури визначило педагогічні погляди М. Драгоманова.

Його публічне життя – це поєднання наукових підходів з теоретичними розробками суспільно-політичних та освітніх проблем. Методологічна настанова вченого на теоретичний синтез, на пошук універсального, системного бачення світу спонукали критично ставитись до сучасних йому ідеологічних парадигм [8, с. 144]. У ранніх історичних працях М. Драгоманов звертав увагу на

виважений, науковий підхід для дослідження, враховуючи як світовий поступ, так і національну специфіку. У М. Драгоманова було власне бачення як майбутнього суспільства, так і шляхів переходу до нього. При цьому М. Драгоманов зазначав потребу «...вбільшити власне волю кожної особи в слові й праці, волю кожної людської породи, спілки, громади, країни, щоб... вменшити силу державного начальства, ... перед силою особи, громади і щоб дати їм більше способу для того, щоб заложити живі початки порядків безначальних: безпанських і бездержавних» [9, с. 301]. Серед чинників у справі здобуття політичної волі, за М. Драгомановим, було формування національної свідомості. «Всяка дорога стає легшою, коли нею прямують люди більш свідомі, більше по волі, ніж темні й по неволі» [10, с. 301]. Великі надії покладав М. Драгоманов на конституцію в Росії, що дасть змогу «...понести українське письменство в села та вберегти для українства письменних людей і городян-ремісників та техніків» [10, с. 424].

Публікуючи іноземними мовами історичні, фольклорні, етнографічні розвідки, намагався вчений привернути увагу європейської громадськості до українства. Політичні протести проти обмежень вживання української мови поодинокі звучали серед паризької вченої спільноти. «Відкриваючи вікно» в Україну для Європи і Європу для України, громадсько-культурний діяч шукав сприятливих зовнішніх обставин для самореалізації українців. Проте навіть у справі наукового захисту розвитку рідної мови та національної літератури отримана підтримка не виправдала сподівань. Наукові дослідження М. Драгоманова та інших учених, нагромадження і наукова інтерпретація археографічного матеріалу, використання його нових видів, застосування нових способів пізнання дали підстави для обґрунтування концепції самобутності українського народу, неперервності його історичного процесу. Українознавчі студії мали великий вплив на становлення власної моделі освіти.

Список використаних джерел:

1. Гомотюк О. Злет і трагедія українознавства (90-ті рр. XIX ст. – перша третина XX ст.). – Тернопіль: Економічна думка, 2007. – 552 с.
2. Драгоманов М. Єго юбилей, смерть, автобіографія і спис творів: Зладив і видав М. Павлик. – Львів, 1896. – 460 с.
3. Драгоманов М. Антракт з історії українофільства // Драгоманов М. Вибране («...Мій задум зложити очерк історії цивілізації на Україні»). – К.: Либідь, 1991. – 680 с.
4. Исторические песни малорусского народа с объяснениями В. Антоновича и М. Драгоманова; Нові українські пісні про громадські справи (1764–1880) // Драгоманов М. Вибране («...Мій задум зложити очерк історії цивілізації на Україні»). – К.: Либідь, 1991. – 683 с.
5. Вовк Ф. Смерть М. П. Драгоманова. Из відзивів французьких газет // Драгоманов М. Документи і матеріали / Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського; Наук. т-во ім. Шевченка та ін. / Упоряд. Г. Болотова. – Львів, 2001. – 730 с.
6. Франко І. Доповідь про М. Драгоманова на народному вічу у Львові з нагоди 30-річчя його літературно-наукової праці // Драгоманов М. Документи і матеріали / Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського; Наук. т-во ім. Шевченка та ін.; Упоряд. Г. Болотова. – Львів, 2001. – 730 с.
7. Драгоманов М. Исторические песни малорусского народа с объяснениями В. Антоновича и М. Драгоманова // Драгоманов М. Вибране («...Мій задум зложити очерк історії цивілізації на Україні»). – К.: Либідь, 1991. – 683 с.
8. Круглашов А. Драма інтелектуала: політичні ідеї Михайла Драгоманова. – Чернівці: Прут, 2001. – 485 с.
9. Драгоманов М. Передне слово [до «Громади» 1878 р.] // Драгоманов М. Вибране («...Мій задум зложити очерк історії цивілізації на Україні»). – К.: Либідь, 1991. – 683 с.
10. Драгоманов М. Шевченко, українофіли й соціалізм // Драгоманов М. Вибране («...Мій задум зложити очерк історії цивілізації на Україні»). – К.: Либідь, 1991. – 683 с.

Махровська Н.А.

кандидат педагогічних наук, доцент;

Погромська Г.С.

кандидат педагогічних наук, доцент,

Миколаївський обласний інститут

післядипломної педагогічної освіти

ПОРІВНЯННЯ СУЧАСНИХ ЕЛЕКТРОННИХ СЕРВІСІВ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕСТУВАННЯ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

За сучасних умов перед освітою постають принципово нові завдання. Освітняни опинилися у ситуації вимушеного та швидкого переходу до застосування технологій дистанційного та змішаного навчання. Ще три місяці тому ми розглядали застосування комп'ютерних технологій як засіб урізноманітнення процесу навчання, вдосконалення самопідготовки учнів. Але за сучасних умов дистанційна освіта та змішане навчання набули особливо важливого значення. Зокрема, електронні засоби для тестового контролю знань та вмінь учнів є затребуваними на різних етапах засвоєння навчального матеріалу: від формувального до підсумкового.

Контроль знань, умінь і навичок є важливою ланкою навчального процесу. Від його організації багато в чому залежить результат навчання. У процесі контролю виявляються проблеми у знаннях і вміннях учнів, що дозволяє управляти навчальним процесом, вдосконалюючи форми і методи навчання. Однією з форм контролю, що дозволяє оперативну і ефективно перевірити результати навчання в школі, є тестування.

Процес навчання математики не може бути ефективним без постійного зворотного зв'язку (учень-учитель), що дає вчителю інформацію про рівень засвоєння навчального матеріалу, про знання, уміння і навички учнів та про труднощі, які у них виникають. Саме контроль дозволяє вчителю здійснити ефективний зворотний

зв'язок і використовувати його для того, щоб з'ясувати ступінь досягнення мети навчання.

Підхід до тестів як до засобів діагностики, управління і контролю за діяльністю учнів дозволяє їх використовувати не тільки на підсумкових етапах теми, семестру, року, атестації, але і в процесі формування понять, роботи з теоремою, відпрацювання навичок тощо.

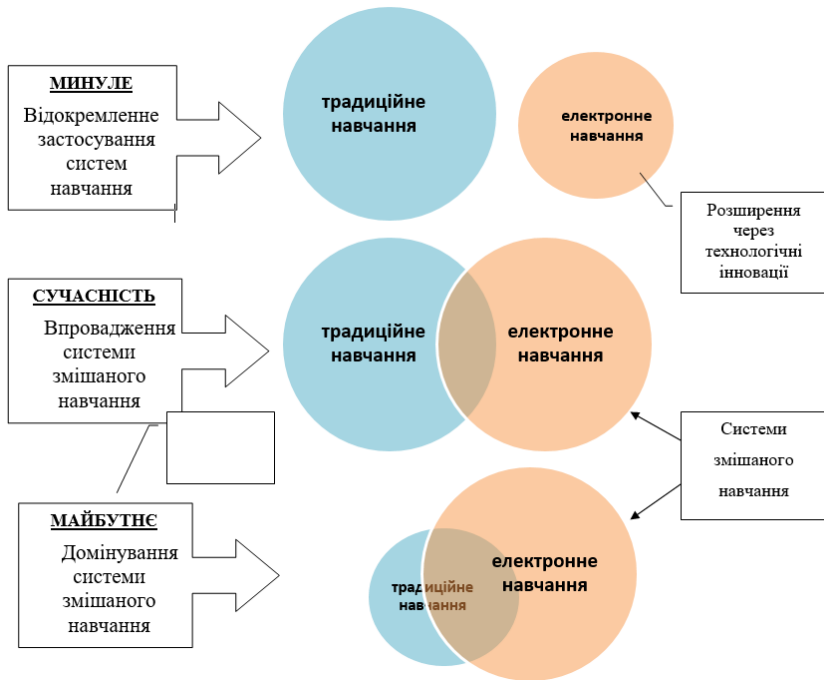
Виникнення інтересу до математики в учнів у значній мірі залежить від того, наскільки різноманітно буде побудована навчальна і позаурочна робота. Робота з онлайн-сервісами завжди приваблива для сучасного школяра, різні онлайн-сервіси для вчителя та учнів дозволяють створювати тести, роздатковий матеріал, проходити тестування, напрацьовувати практичні навички у вирішенні завдань за допомогою тренажерів. Величезне значення в розвитку інтересу до математики мають математичні ігри, головоломки, цікаві завдання, кросворди, анаграми.

Актуальність зазначеної тематики обумовлена реформуванням освіти та впровадженням електронних сервісів у практику роботи педагога, як засобів покращення якості освіти та інтенсифікації навчального процесу особливо в умовах дистанційного та змішаного навчання. *Основна мета* – порівняння можливостей та переваг електронних засобів тестування учнів на уроках математики.

Цифровізація освіти (рис. 1) вимагає впровадження у навчання інноваційних за змістом методів, засобів та форм підготовки учнів, створення потужної інформаційної інфраструктури у навчальних закладах з розвиненим інформаційно-комп'ютерним навчальним середовищем, впровадження Інтернет-технологій, електронного навчання, комунікаційних мереж (глобальних, національних, локальних) [1].

В умовах сучасного цифрового світу перед освітою виникає глобальна проблема – збільшення якості навчальної інформації при порівняно обмеженому навчальному часі, за який має бути засвоєна ця інформація. Одним із шляхів, що забезпечують вирішення такої задачі, є застосування комп'ютерного тестування, як складової багатьох педагогічних інновацій. Стало очевидним фактом те, що тести дозволяють отримати об'єктивну оцінку рівня знань, умінь,

навичок та дають можливість швидко виявити прогалини в підготовці. Сучасний рівень розвитку технологій та забезпеченість населення цифровими електронними пристроями дозволяє організувати процес тестування цікаво, корисно й умотивовано.

Рис. 1. Впровадження онлайн-засобів у навчання

Сучасне покоління учнів відрізняється деякими особливостями, коли дітей дуже важко зацікавити та здивувати. Ми вважаємо, що використання комп'ютерних форм тестування значно посилює мотивацію навчання. Під час використання ІКТ у навчальному процесі та, зокрема, електронних сервісів тестування значно зростає активність роботи учнів на уроках, з'являється дух конкуренції та бажання успішно скласти тести і підвищується інтерес до самостійної роботи.

На думку авторів, зазначене можна пояснити наступними факторами:

- тестування за допомогою електронних сервісів та додатків дещо нагадує комп'ютерні ігри, популярні серед молоді. В учнів з'являється азарт та бажання підвищити свої результати;
- отримання миттєвого та неупередженого результату;
- наявність ігрового моменту та швидкого результату веде до формування миттєвої самооцінки, яка спрямована на себе особисто, а не на завдання чи вчителя;
- виключення суб'єктивізму під час виставлення оцінки;
- усі знаходяться в рівних умовах та не залежать від інших;
- можливість проходження повторного тестування для досягнення максимального результату.

Але вище розглянуто фактори поточного навчального контролю. Під час проведення підсумкового контролю діють інші правила, мотиви, фактори і підсумкові тестові завдання, відповідно, значно відрізняються методикою підготовки та проведення.

Сучасний рівень розвитку програмного забезпечення пропонує безліч найрізноманітніших комп'ютерних сервісів для організації та проведення тестування. Отже, вчитель постає перед складним і неоднозначним вибором найбільш вдалого та доцільного інструменту. За умовною класифікацією такі сервіси можна розподілити на універсальні і спеціалізовані. Універсальні призначені для створення тестових завдань у будь-яких галузях, спеціалізовані – орієнтуються на певну галузь, наприклад, математику, хімію тощо.

Можливості Інтернету для організації тестування дозволяють знайти і надати будь-яку необхідну інформацію не виходячи з кабінету, роблять його одним з найефективніших інструментів навчання. Тому створення систем тестування на базі онлайн-сервісів є перспективним і актуальним завданням.

Авторами було проведено аналіз можливостей для освітнього процесу таких онлайн-інструментів для проведення тестування, як Google Forms, Plickers, Triventy, Kahoot!, Quizizz, Quizalize. За підсумками складена та запропонована таблиця 1.

Таблиця 1

**Порівняння функціональних можливостей електронних сервісів
для проведення тестування**

	Google Forms	Plickers	Triventy	Kahoot!	Quizizz	Quizalize
Робота у класі	*	*	*	*	*	*
Використання для домашнього завдання	*				*	
Гра у команді				*		*
Потреба доступу учнів до Інтернету	*		*	*	*	*
Автоматична генерація QR-коду для входу			*			
Наявність смартфона / планшета / комп'ютера у кожного учня	*		*	*	*	*
Наявність смартфона, планшета у вчителя		*				
Наявність комп'ютера і проектора у вчителя	*	*	*	*	*	*
Наявність власного акаунта	*					

Таким чином, виникнення та підтримання інтересу до математики в учнів у значній мірі залежить від того, наскільки різноманітно буде побудована навчальна і позаурочна робота. Онлайн-сервіси для вчителя та учнів дозволяють створювати тести, роздатковий матеріал, проходити тестування, напрацьовувати практичні навички у вирішенні завдань за допомогою тренажерів. Вагоме значення в розвитку інтересу до математики мають математичні ігри, головоломки, цікаві завдання, кросворди, анаграми.

Здійснено порівняння електронних сервісів для проведення тестування за окресленими авторами критеріями. Перспективи подальшої роботи полягають у розробці методичних рекомендацій до уроків математики з використанням електронних тестових сервісів.

Список використаних джерел:

1. Двучичанская Н. Н. Интерактивные методы обучения как средство формирования ключевых компетенций // Наука и образование: электронное научно-техническое издание. 2011. – № 4.

НОТАТКИ

Наукове видання

ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ: СУЧАСНІ МЕТОДИКИ ТА ЇХ ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ

**МАТЕРІАЛИ
II НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

Матеріали друкуються в авторській редакції

Дизайн обкладинки: А. Юдашкіна
Верстка: В. Удовиченко

Контактна інформація організаційного комітету:
73005, Україна, м. Херсон, а/с 20,
Науковий журнал «Молодий вчений»
Телефон: +38 (0552) 399 530
E-mail: info@molodyvcheny.in.ua
www.molodyvcheny.in.ua

Підписано до друку 25.06.2020. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 5,81. Тираж 100. Замовлення № 0620-152.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Надруковано: Видавничий дім «Гельветика»
Україна, м. Херсон, вул. Паровозна, буд. 46-а
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.